

AHMET KUTSİ TECER ŞİİRİNDE MEKÂNLAR

THE SPACES IN AHMET KUTSİ TECER'S POETRY

Öğr. Gör. Dr. Yaşar ŞİMŞEK

Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü,
Tokat / TÜRKİYE, ORCID: 0000-0002-9389-4984

ÖZET

Edebiyat eserlerinde mekân durumların sahnelendiği, olayların gerçekleştiği, insanın içinde yaşadığı ortamı ve etkileşimde bulunduğu çevreyi ifade eder. Roman ve öykü türünün temel unsurlardan olan mekân, şiirde de kimi yönleriyle işlenmektedir. Şiirde mekân unsuru şairin bulunduğu, ilişkili olduğu ve ilham aldığı coğrafyayı yansıtmaya açıktır. Aynı zamanda şairin şahsiyetini, bakış açısını, estetik yaşantısını, kültür düzeyini, anlam ve imgelem dünyasını gösteren bir öğedir. Şiirin somut ve soyut anlam değeri, simgesel düzeyi ve göstergeler dünyası mekândan hareketle daha iyi anlaşılabilir. Şiirde mekâna yönelim, okurun şairin ruhunu anlama ve kişisel dünyasını tanıma edimine yardımcı olur.

Cumhuriyet dönemi Türk şiirinin özgün şairlerinden olan Ahmet Kutsi Tecer (1921-1967), şiirlerinde mekân unsuruna yer veren isimlerin başında gelmektedir. Öğretmenlik mesleği vesilesiyle Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde bulunan sanatçı, bu coğrafyayı şiirlerinde bütünüyle yansıtmıştır. Tecer'in şiirlerinde açık-kapalı, doğal-yapay mekânlar bağlamında insanın yaşadığı çevre ve benliğini kuşatan dış dünya önemli bir yer kaplamaktadır. Bu makalede, Ahmet Kutsi Tecer'in şiir külliyyatı mekân bağlamında incelenecektir. Değerlendirme, şairin öz yaşam öyküsünü, doğup büyüdüğü çevreyi, çalıştığı şehirleri içine alan bir çerçevede yapılarak şiirlerindeki mekânların sunuluş biçimleri alt başlıklar altında ele alınacaktır. Şiirlerden örnekler verilerek şairin mekân algısı yorumlanmaya çalışılacaktır. Mekân ögesinin şairin duyu dünyasına bıraktığı izlerden hareketle sanatçı kişiliğine ve şiir estetiğine katkıları tartışılacaktır. Tecer'in mekân betimlemeleri, sunumları ve tasavvurları insan, mekân ve şiir ilişkisi bağlamında irdelenecektir. Edirne başta olmak üzere, Türkiye'nin farklı şehirlerini ve bölgelerini şiirlerine taşıyan Tecer, mekân odaklı şiirlerinde gerçekçi ve gözlemci bir bakış açısıyla şiirlerini yazmıştır. Şairin yaşantısı, duyu ve düşünce dünyası da mekânın işlenişinde belirleyici olmuştur. Tecer, doğal mekânlardan düzenlenmiş mekânlara, kapalı mekânlardan açık mekânlara uzanan geniş bir uzam içerisinde okurunu karşılar. Şehirlerden köylere, evlerden odalara, yollardan sokaklara, dağlardan ovalara, kırlardan denizlere geniş bir mekân tasarrufu çerçevesinde şiirini oluşturur.

Anahtar Kelimeler: Ahmet Kutsi Tecer, şiir, mekân, Anadolu, köy, şehir.

ABSTRACT

In literary works, space expresses the environment in which events take place and are staged and the environment where people live and interact. Space, which is one of the basic elements of novels and narratives, is also studied in poetry. The element of space in the poem is important in terms of reflecting the geography where the poet is, he has a relationship with and is inspired by it. It is also an element that indicating the poet's personality, the point of view, aesthetic experience, cultural level, and the world of meaning and imagination. The concrete and the abstract value of the poem, its symbolic level and the world of signs can be better understood from the space. In poetry, space helps the reader to understand the spirit of the poet and to recognize his personal world.

Ahmet Kutsi Tecer (1921-1967), one of the original poets of Turkish poetry of the Republican era, is one of the names who include space in his poems. Due to his teaching profession, the poet, who was in various regions of Anatolia, reflected this geography in his poems. In the context of the open-closed, natural-artificial spaces in Tecer's poems, the outer world that encompasses the environment and the selfness that people live in occupies an important place. In this paper, we discuss Ahmet Kutsi Tecer's poetry collection in the context of space. We discuss within a framework that includes the self-life story of the poet, the environment in which he was born and grew up, the cities in which he worked, and then we argue the forms of

¹ Bu makale, 25-26 Nisan 2018 tarihlerinde Sivas'ta düzenlenen "Türk Kültürünün Büyük Emektarı Ahmet Kutsi Tecer Sempozyumu"nda sunulan bildirinin genişletilmiş ve yeniden düzenlenmiş hâlidir.

presentation of the spaces in his poems under sub-headings. By giving examples from poems, we try to interpret the perception of space of the poet. Based on the traces left by the element of space in the world of the poet's emotion, we discuss the contribution of space to his artistic personality and poetry aesthetics. We examine Tecer's description, presentation, and conceptions of space in the context of human, space, and poetry. Tecer, who mentions different cities and regions of Turkey in his poems, especially Edirne, wrote his space-based poems with a realistic and observing perspective. Poet's life, his world of emotion and thought were also influential in the processing of the space. Tecer meets his readers in a wide space ranging from natural venues to arranged places, from closed spaces to metaphysical spaces. He creates his poems in a wide range of space from town to villages, from houses to rooms, from roads to streets, from mountains to plains, from countryside to seas.

Key words: Ahmet Kutsi Tecer, poetry, space, Anatolia, village, city.

1. GİRİŞ

Mekân, gündelik hayat içinde insanı bütünüyle çevreleyen, her alanda insana ilişkin olan bir kavramdır. Mekân denildiğinde yeryüzü, kıtalar, ülkeler, kentler, kasabalar, köyler, sokaklar, evler, odalar, yollar, dağlar, adalar, denizler, ovalar, nehirler, yollar gibi doğal veya düzenlenmiş yerler akla gelir. Göka'ya (2001: 18) göre *“başlangıçta çeşitli amaçların gerçekleştirilmesine yarayan mekânlar zamanla, insan için basit bir barınaktan, iş yeri, arazi parçası veya doğal güzellikten öte bir anlam taşıyabil[en]”* alanlara dönüşmüştür. Mekân unsuru felsefe ve sosyal bilimlerle ilişkili olduğu kadar sanat ve edebiyatla da iç içedir. Sanatta ve edebiyatta mekân eserin oluş sürecinde sanatçı için bir ilham kaynağı olmakla birlikte estetik bir kimlik taşıması, birey ve toplulukların varoluş süreçlerini somutlaştırması açısından oldukça önemlidir. Yine edebiyatta mekân; aidiyet duygusunu, geleneği, tarihsel bilinci ve toplumsal hafızayı yansıtır. Kültürel olguları, medeniyet tasavvurlarını, değişen değerleri, sosyal oluşumları, estetik yargıları, duyuşsal ve düşünsel anlamları ihtiva eder. Bunun yanında *“bireyin kendilik dünyasında dönüştürücü bir güce sahip olan mekân, üzerinde yaşanan topografik/fiziksel bir yerin ötesinde anlamlar barındırır. Toplumsal değişimler, mekânlar aracılığıyla da anlamlandırılır”* (Kanter, 2013: 7). Sanatçı eliyle estetik, psikolojik ve sembolik anlamlar kazanan mekân, sanat/edebiyat eserinin oluşum aşamasında kurucu öğeler arasında yer alır ve çoğunlukla bir dekor işlevi görür. Bununla birlikte *“mekân insanda özellikle de sanatkârda duygu, hayal ve fikrin oluşmasına yardım veya kaynaklık eden yahut bunların oluşmasına sebep olan unsurlardan biridir”* (Özarlan, 2010: 15-16). Aynı zamanda üzerinde yaşanan coğrafyanın/yerin birey (insan) üzerindeki etkisi göstermesi bakımından edebiyat türlerinde öne çıkan bir unsurdur.

İnsanoğlunun zaman içinde yaşadıkları belli bir mekân dâhilinde gerçekleşmekte ve bu mekânlar belli bir hafıza/bellek işlevi görmektedirler. Edebiyatta mekâna yönelmek bir bakıma zamansal süreçleri de içine alan bir dikkatle medeniyete, kültüre, tarihe, geçmiş yaşantılara ve hatıralara yönelmek demektir. Kanter'e (2013: 7) göre, *“birey ve toplum, mekâna bıraktıkları izlerle geçmişten bugüne gelen bir sürekliliği sağlar.”* Bu anlamda mekân, birey ve toplumların dünya üzerindeki devamlılığını sağlayan bir öğe olarak edebiyatta daha çok insan hayatını etkileyen yönleriyle işlenir. Narlı'ya (2014: 32) göre *“mekânların dinsel, soysal, kültürel, sanatsal hatta siyasal kimlikleri vardır ve bu kimliklerin imgesel ve simgesel içerikleri, onlarla ilişkide olan insanların kimliklerinin oluşumunda önemli etkilere sahiptirler.”* Edebiyat da bir bakıma mekânlar vasıtasıyla bu kimlikleri çeşitli imgeler, semboller ve ölçütler içinde anlatmayı amaçlar. Edebiyatın konusu olan insanın, belirli bir mekân tasavvuru içinde anlatılmasıyla geçmişi de kapsayan yaşantıları ortaya konulmakta; yaşadığı evren/ortam hakkındaki tasarım ve düşünceleri dışı vurulmaktadır. Bu anlamda edebiyat eserinde veyahut *“bir anlatıda uzamın incelenmesi hem çok önemli hem de çok karmaşık bir sorundur, çünkü uzam, metnin her düzeyinde yer alır. Uzamı oluşturan tüm öğeler karşılıklı bir bağımlılık ilişkisi içindedir. Anlam da bu ilişkilerden doğar”* (Kıran ve Kıran, 2011: 249). Edebiyatta mekânın sadece fiziksel ve somut anlamda kullanımları değil, içsel ve psikolojik anlamda kullanımları da öne çıkmaktadır. Bu bakımdan mekân, maddi ve sosyal yönüyle olduğu kadar manevi ve psikolojik yönüyle de edebî eserlerin yaratımında önemli bir işleve sahiptir. Narlı'ya (2007: 32) göre, *“edebiyat ve mekân ilişkisi, bir bakıma, mekândaki hafızayı ve hafızalaşmış mekânı, hatıra ve düşler yoluyla çözümlemeye; mekânın yansıtıcı niteliğini görmeye dayanır.”* Ayrıca Narlı, edebiyat eserlerinde mekânların insanlar, insanların da mekânlar üzerindeki izlerini/yansımalarını aramadan yapılan her çözümlemenin eksik kalacağını belirterek edebiyat eleştirisinde, mekân unsurunun araştırılmasının önemine işaret eder. Bu bakımdan edebiyat eserlerinde mekân unsuruna yönelimin ve mekânın edebî eserdeki fonksiyonlarının incelenmesinin metnin anlamlandırılması, sanatçının psikolojik dünyasının çözümlenmesi ve okura estetik duyarlılık kazandırılması açısından belirli bir işlevi yerine getirdiği söylenebilir. Sosyal hayatın sahnelendiği ve sosyal ilişkilerin üzerinde yaşandığı mekânlar edebiyatta doğal-yapay, açık-kapalı, geniş-dar, kapsayan-

kapsanan gibi mekân türleri ve bunlarla ilgili karşıtlıklar üzerinden incelenmektedir. Bu karşıtlıklar edebiyat eleştirisinde mekânları anlamlandırma açısından kıymetlidir.

Edebiyatta daha çok öykü ve roman türünde öncelenen ve işlenen mekân, şiir türünde ise şairin özel yaşantısını, psikolojisini, estetik sezilerini, düşünce dünyasını ve gözlem yeteneğini göstermesi açısından önemlidir. Türk edebiyatında son yirmi yılda şiir eleştirilerinde ve çözümlemelerde mekâna yönelik çalışmalar artmış; eser, okur, sanatçı merkezli kuram ve yaklaşımların ışığında mekânla ilgili araştırmalar, incelemeler önem kazanmıştır.² Şiirde mekân çözümlemeleri; şairin mekân duygusunu ve poetik duruşunu belirleme, şiirinin anlam dünyasını keşfetme ve imgesel yönünü anlamlandırma açısından değerlidir. Özellikle insanın zaman ve mekân içindeki konumu, belli bir ortam içindeki değişimi/dönüşümü şairin yarattığı/kurduğu dünyanın mekândan ayrı düşünülmeeyeceğini göstermektedir. Bu anlamda bir şairin mekâna bakışı, mekânı yansıtmaya biçimi ve mekânla ilgili imge kullanımları şiirinin tematik örgüsünü şekillendirmesi ve estetik değerini yansıtmaya açısından önemlidir. Mekân duygusunun oluşumunda sanatçıların diğer insanlardan farklı olarak mekâna yükledikleri anlamlar belirleyici rol oynar. Özellikle şair için yaşadığı, ait olduğu, özlediği mekâna dair arzu ve hayalleri mekân algısını biçimlendirmektedir. Zira mekân “bir şiiriyet unsurudur” ve “şairin duygu, hayal ve fikirlerinin hareket veya dayanak noktalarından biridir” (Özarslan, 2010: 16). Fransız şair La Bruyere, mekânı “hayranlık uyandıran mekânlar, hissî bakımdan tesir eden mekânlar ve yaşama arzusu uyandıran mekânlar” olarak sınıflandırarak şiirde mekânın ele alınış biçimleriyle ilgili bir bölümleme yapar. Ayrıca La Bruyere, mekânın insan üzerinde ‘düşünce, istek, ihtiras, zevk ve duygular’ açısından değişik intibalar doğuracağını iddia eder (akt. Kefeli, 2006: 44). Henri Lefebvre ise *Mekânın Üretimi* adlı çalışmasında mekân için “mekânsal pratik (spatial practise), mekânın temsilleri (representations of space) ve temsili mekânlar (representational spaces) şeklinde üç ayrı kavram üretir. Bu kavramlar onda yaşanan (lived), düşünülen (conceived) ve algılanan (perceived) yerleri gösterirler (akt. Narlı, 2007: 14). Mekâna yönelik yapılan bu tasnifler, şiirde mekânın ele alınışını değerlendirme açısından araştırmacılar için yol gösterici olabilir.

Şiir, her ne kadar soyut değerlerle ve kavramlarla ilgili olsa da bir şekilde mekânla ilişkili olarak söylenir ve yazılır. Zira mekân “bir şiirin dekoru olurken bütün verilerini iç mekân olarak ifade edilen hafızadan alır” (Bachelard, 1996: 72). Aynı zamanda mekân, diğer edebî türlerde olduğu gibi şiir türünde de türün diğer birimleriyle ve unsurlarıyla ilişkili olarak ele alınan, çok boyutlu bir yapı arz eder. Konu, izlek, imge, biçim, ölçü, ahenk, dil ve üslup gibi şiirin asli unsurları belli bir mekân ve zaman diyalektiği içinde sunulurlar. Mekân ögesi, roman ve öyküdeki gibi kurucu bir öge olmasa da işlevsel özellikleri bakımından şiirin anlam düzeyini belirleme, şairin kişisel ve ruhsal macerasını takip etme açısından kıymetlidir. Yivli’ye (2009: 681) göre “Şiirin mekânı haritadaki herhangi bir yer olmaktan çıkar, bizzat şair tarafından yaşanmış bir yere dönüşür. Nasıl romanda kurgusal bir gerçeklikten söz ediyorsak, şiirdeki mekân da fiziksel bağlamından kopartılarak imgeyle yeniden üretilen bir olguya bırakır yerini. Mekân şiirde imgeleştirilirken şair-mekân ilişkisi, nesnenin şair üzerinde bıraktığı izlenimler, şairin öznel tutumu belirleyici nitelikler olarak değer kazanır. Şiirde mekânın peşine düşmek demek; bir anlamda şair-mekân ilişkisinin gizli boyutlarını ortaya koymak, şairin mekânda geliştirdiği özel tarihi açığa çıkarmak demektir.” Bu bakımdan bir şairin eserlerinde sıklıkla kullandığı mekânları saptayıp incelemek, mekâna yönelik bakış açısını ortaya koymak şiir çözümlemeleri için açılıcı bir rol oynayabilir.

2. AHMET KUTSİ TECER VE ŞİİRLERİNDE MEKÂN ALGISI

Cumhuriyet dönemi şiirinin ilk kuşak şairleri arasında gösterilen Ahmet Kutsi Tecer (Kudüs, 1921-İstanbul, 1967) eğitimciliği, tiyatro yazarlığı ve folklor çalışmalarıyla da edebiyat, düşünce ve kültür hayatında önemli bir yer edinmiştir. Doğu ve Batı kültürüne özgü değerleri iyi bilen Tecer; bilgisi, görgüsü, çalışkanlığı, hoşgörülü tavrı ve zarafetiyle tanınmıştır. Folklor ve halk kültürüne ilgisinden dolayı halkın yaşam biçimini, duygusunu, felsefesini ve yaşadığı coğrafyayı eserlerinde yansıtmıştır. Hece ölçüsü ile şiirlerini yazan şair, herhangi bir edebiyat grubuna karışmamış, kendi sanat anlayışı etrafında şiir evrenini oluşturmuştur. Şiirlerinde daha çok halk kültüründen ve şiirinden beslenen Tecer,

² Bu konuyla ilgili Ahmet Oktay’ın *Metropol ve İmgelem* (2002); Emel Kefeli’nin *Edebiyat Coğrafyasında Akdeniz* (2006); Mehmet Narlı’nın *Şiir ve Mekân* (2007); Ersin Özarslan’ın *Şiirden Coğrafyaya Arif Nihat Asya’nın Şiirinde Mekân Endişesi* (2010); Selim Temo’nun *Türk Şiirinde Taşra* (2010); Beyhan Kanter’in *Şiirsel Kimlikten Mekânsal Sınırlara* (2013) adlı çalışmaları edebiyat, şiir ve mekân ilişkisine yönelimlerinden dolayı ilgi uyandırmışlardır.

Fransız simbolistlerinden ve saf şiir anlayışından da etkilenmiştir. Türk edebiyatı ve kültürü açısından önemli olan *Oluş* ve *Ülkü* dergilerinin çıkarılmasında aktif olarak yer alan şairin bürokratlığı, milletvekilliği ve memuriyet hayatı sanatını ve şiirlerinin anlam dünyasını beslemiştir. 1921 yılından itibaren döneminin tanınmış sanat, edebiyat dergilerinde ve bazı gazetelerinde çeşitli konulardaki yazıları, folklor incelemeleri, tiyatroları ve şiirleri yayımlanmaya başlamıştır. “Gölgesinde Oturduğum Ağaç ve Ben” adını taşıyan ilk şiiri, 1921’de *Dergâh* dergisinde çıkmıştır. Sonraki senelerde şiir ve yazıları *Mihrab*, *Millî Mecmua*, *Meşale*, *Görüş*, *Ağaç*, *Varlık*, *Oluş*, *Yücel*, *Ülkü*, *Türk Düşüncesi*, *Türk Yurdu*, *Türk Folklor Araştırmaları*, *İstanbul*, *Vatan* ve *Şadırvan* gibi dergi ve gazetelerde yayımlanmıştır (Özbalcı, 1998: 93; Uçman, 2011: 245).

Özellikle gezip gördüğü yerler, çok sevdiği Anadolu kırsalı, görev aldığı şehirler, eğitimi için gittiği ülke ve kentler onun şiirlerinde mekânın çok yönlü işlenişine imkân vermiştir. Uyar’a (2018: 53) göre Tecer “*resmi öğrenime dayalı bir duygulanmanın, bir bakıma basit, belirsiz, her döneme aynı rahatlıkla uygulanabilecek izlenimlerin şairidir.*” Tecer’in bu izlenimci yönü şiirde mekân ögesini farklı boyutlarıyla yansıtmasında etkili olmuştur. Şair; taklitten uzak, yeni temellere dayanan bir şiir geliştirmiş ve romantik/duygusal yönü güçlü şiirler yazmıştır. İlk şiirlerinde döneminin genel anlayışı doğrultusunda aşk, ölüm, yalnızlık ve hüznün gibi temaları işleyen Tecer, Sivas’ta halk kültürünün zengin kaynaklarını tanıdıktan sonra biraz da dönemin havasına uygun tarzda sosyal konular etrafında yoğunlaşmıştır. Hem halka/topluma dönük tavrı hem de bireysel yönelimleriyle dönemi içinde farklı bir ses olmayı başarmıştır. Hece vezni düzenli bir şekilde kullandığı şiirlerinde bir taraftan halk motiflerine bir taraftan da Anadolu insanının toplumsal ve kültürel meselelerine yer vermiştir. Başarılı ve kalıcı eserlerin ancak halk için söylenen şiirler olduğuna inanan şair, özellikle Türk halk şiirinin zengin anlatım biçimlerinden yararlanarak belli bir estetik ve sanat değerine sahip eserler ortaya koymuştur. Aynı zamanda sanatını halk kültürüne yöneltmesi ve Türk halk şiiri geleneğinden yararlanması açısından modern şiirde kendine özgü bir şiir dili ortaya koymuştur (Uçman, 2011: 245-246).

Halk ozanı Âşık Ruhsatı’nın şiirlerinden etkilenen Tecer, yine onun şiirinde geçen ve Sivas dolaylarında yer alan Tecer Dağı’nı soyadı olarak tercih etmiştir. Bu soyadı tercihi, şairin içinde bulunduğu mekâna olumlu bakışından ve Sivas yöresine duyduğu sevgiden ileri gelmektedir. Bu bakımdan Ahmet Kutsi’de mekân duygusunun otobiyografisinden izler taşıdığını ve bu duygunun şiir anlayışı ve estetik duyusu üzerinde rol oynadığını söylemek mümkündür. Şairin özellikle babasının Trakya’daki görevi vesilesiyle ilk ve ortaokul yıllarında daha sonra da olgunluk çağında gezme ve görme imkânı bulduğu Edirne ile Fransa’da kaldığı günlerde yaşadığı Paris’i şiirlerinde pek çok yönden anlatmıştır. Bu bakımdan mekân unsuru şairin özel hayatını, sanatçı duyarlılığını ve şiir evrenini göstermesi açısından bir ölçüt olarak değerlendirilebilir. Narlı’nın (2007: 496) “*poetik eğilimlerin, tematik dağılma ve yoğunlaşmaların, ideolojik ve bireysel şiirin, olgucu ve soyut şiirin, birlikte görüldüğü ve her eksenin önemli şairler yetiştirdiği tek dönem Cumhuriyet dönemidir. Bu dönemin estetik, kültürel, politik ve kişisel arka planı, şairin ve şiirin mekânla ilişkilerini etkilemiştir*” tespitini Ahmet Kutsi Tecer şiiri üzerinden okumak mümkündür. Tecer ve onun kuşağı şairlerde mekân algısının ve duygusunun Cumhuriyetin ilk yıllarındaki farklı eğilimler, etkilenmeler ve yaklaşımlar sonucunda ortaya çıktığı bir gerçektir. Şairin planlamasını kendisinin yaptığı ancak ömrü vefa etmediği için ölümünden sonra yayımlanan bütün şiirlerinin yer aldığı kitabın bölümlenmelerinde de mekân unsurunun dikkate alındığı görülmektedir.³ Tecer; “Tabiat Odam”, “Nerdesin”, “Orda Bir Köy Var Uzakta”, “Ağaç”, “Urfa Gecesi”, “Edirne’den Şiirler”, “Nenni Nenni”, “Paris Acıları” ve “Gelişigüzel” adlarını verdiği kısımlarda mekânı ve coğrafyayı öne çıkarmıştır.

Ahmet Kutsi Tecer şiirinde doğal mekânlardan yapay mekânlara, açık/geniş mekânlardan kapalı/dar mekânlara uzanan geniş bir mekân algısından söz edilebilir. Tecer’in şiirinde bahsettiği doğal mekânları “kırlar, dağ, ova, deniz, nehir, ırmak, yayla” yapay mekânları ise “ülke, şehir, semt, köy, mahalle, ev, oda, yol, camii, kilise, mezarlık, otel, kahve, müze” şeklinde sıralamak mümkündür. Bireysel ve toplumsal duyarlılıkların bir arada görüldüğü Tecer’in mekân algısında doğal mekânlar daha çok huzur

³ Tecer’in vefat etmeden önce kendi eliyle hazırladığı bu şiirler, ölümünden sonra Vecihi Timuroğlu’nun hazırladığı ve 1980’de Türkiye İş Bankası Yayınları arasında çıkan *Ahmet Kutsi Tecer, Kişiliği, Sanat Anlayışı ve Tüm Şiirleri* kitabında şairin düzenlediği şekle sadık kalınarak yayımlanmıştır. Daha sonra şairin kızı Leyla Tecer tarafından yayına hazırlanan *Bütün Şiirleri* adıyla Bilgi Kültür Sanat’a ilk kez 2009’da yayımlanan kitapta aynı düzenleme şekli korunmuştur. Yazıda Tecer’in şiirinden yapılan alıntı ve göndermeler bu kitabın 2016 tarihli 5. basımındadır.

ve mutluluk kaynağı oluştururken yapay mekânlar ise hem sevinç hem de üzünc kaynağı olmaları yönüyle işlenirler. Aynı zamanda şairin mekânları anlatımında mahremiyet ve aidiyet duygusu da kendini gösterir. Diğer taraftan açık-kapalı ve geniş-dar mekân ayrımlarıyla Ahmet Kutsi Tecer şiirini açıklamak ve mekânları bu sınıflandırmalar içinde değerlendirmek mümkündür. Şair, kıra/kırsala açılan mekânlarında açık ve geniş mekân tercihleriyle doğayı ve yurdunun dört bir yanını şiirinde ele alır. Tabiata düşkünlüğü, Anadolu'nun ve ülkenin çeşitli güzelliklerine olan ilgisi ve sevgisi açık mekânları tercih etmesinde etkilidir. Kapalı ve dar mekânlar ise daha çok yalnızlık, kimsesizlik, hastalık, ölüm ve keder temaları çevresinde daima bir ümitsizlik hâlinin ve ruh buhranının yaşandığı yerler bağlamında kullanılır. Bu anlamda Kanter'in (2013: 221) *"modernizmin ürettiği yeni yaşam biçimleriyle merkezîyetçi yönelimlerin ve kentsel düzenlerin girdabında boğulan şairler, mekânsal sınırları genişleterek üretimin merkezine, tabiata ve Anadolu coğrafyasına yönelirler"* değerlendirmesini Tecer'in Anadolu'ya yönelimiyle ilişkilendirmek olasıdır. Her ne kadar başlangıçta bir devlet politikası olan Anadolu'ya, köye yönelme durumu zamanla şairler için bir ilham kaynağı vesilesi olmuş ve estetik açıdan gereklilik olarak düşünülmüştür. Tecer özelinde ise bir huzur arayışı içinde olan ve Anadolu coğrafyasına ayrı bir sevgi besleyen şair doğaya ve Anadolu kırsalına açılarak/yönelerek güzelliklerle bezenmiş bu mekânlarda âdeta gerçek mutluluğu tatmıştır.

3. DOĞAL MEKÂNLAR

Ahmet Kutsi Tecer şiirinde doğal, açık ve geniş mekân olarak tabiata özgü unsurlar öne çıkmaktadır. Şair, doğaya ait mekânları yaşadığı, dolaştığı veya hayalini kurduğu geniş tabiat ortamı içinde gözlemleyerek şiirleştirmiştir. Bu anlamda Tecer'in sanat serüveninde, şiirin doğal ve kırlara özgü mekânlarda inşası sıkça karşılaşılan bir durumdur. Temo (2011: 251) şairin özellikle *"1919-1922 yılları arasında yayımlanan şiirlerinde kıra ve taşraya"* rastlandığını ifade eder. Tecer, ülkenin ve özellikle Anadolu'nun eşsiz tabiat güzelliklerini samimi bir söyleyişle ve canlı bir üslupla anlatmıştır. Narlı'nın (2014: 341) deyişiyle *"biçimli ve mükemmel Rousseau doğası, Tecer'in şiirinde Anadolu'nun herhangi bir köşesidir."* Doğal ve tabiata özgü mekânlar içinde şair, alabildiğine mutlu ve huzurlu bir edayla okurun karşısına çıkar. Tecer'in tabiata ait unsurları mekân olarak işlediği şiirlerinde kırlar, dağlar, yaylalar, ovalar, denizler, akarsular, nehirler, ırmaklar, dereler, vadiler öne çıkmaktadır. Ancak Tecer'in doğaya ve kır yaşamına bakışı zamanla değişmeye başlamış, bu değişim mekâna yaklaşımını ve onu ele almasını etkilemiştir. Temo'ya (2011: 253) göre; *"1930'lu yıllardan sonra Tecer'in bir önceki dönemde yazdığı şiirden uzaklaştığı gözlemlenmektedir. Artık dışarıdan seyredilen ve içinde yaşanmak istenen doğanın yerini, sorunlarına işaret edilen doğa almaya başlamaktadır. Şiirlerdeki manzara resmi estetiği, yerini insanları da gören ve anlatan duyarlılığa bırakmıştır"*. Bu anlamda şairin ilk dönemlerinde arzu nesnesi olan doğal mekânlar 1930'lardan sonra sorunsala dönüşmüş ve içindeki huzursuz insanlarla birlikte anlatılmıştır. Tecer'in bütün şiirleri incelendiğinde "Tabiat Odam", "Kır Uykusu", "Gölgesinde Oturduğum Ağaç ve Ben", "Kuşlar", "Mayıs Sabahı", "Ağustos Böcekleri", "Bulutlar", "Rüzgârgülü", "Parya Toprak", "Ağaçla Konuşma", "Siz Ağaçlar", "Öğüt", "Toprak Cenneti", "Uçsuz Bucaksız Bir Toprakta", "Kaybolan Ses", "Nilüfer", "Vadi", "Öğüt", "Kış Düşünceleri", "İlkbahar", "Ağaç", "Unutmam Sizi", "Yağmur Duası", "Ömür Bir Böyle Günde" gibi şiirlerinde doğal mekânlara yer verildiği görülmektedir. Tecer, doğal mekânları şiirine iç içe geçmiş bir şekilde ve birbiriyle etkileşimleri çerçevesinde almıştır. Bununla birlikte bazı şiirlerinde doğal mekânlar bir fon olarak kullanılmış olup daha çok estetik, sosyolojik ve psikolojik yansımalarıyla işlenmiştir. Şair, doğal mekânları hem bireysel duygulanımlar hem de o yörede yaşayan insanların yaşam koşullarına ve ruh hallerine etkileri bağlamında anlatmıştır. Bu anlatımda yer yer eleştirel bir tutum da sergileyen Tecer, doğal mekânları daha çok geniş Türkiye coğrafyası bilhassa Anadolu kırsalı üzerinden şiirleştirmiştir.

3.1. Kırlar

Ahmet Kutsi Tecer şiirinde doğal veya açık mekân bağlamında Anadolu coğrafyasının uçsuz bucaksız kırları geniş bir yer tutar. Şiirini kıra ve Anadolu kırsalına ait mekânlarda kurması Tecer'in şiir anlayışında sıkça karşılaşılan bir durumdur. Zira şair, resmi görevi ve folklor çalışmaları sırasında dolaştığı Anadolu'nun çeşitli yörelerinde, tabiata özgü mekânlar içinde kırları keşfetmiştir. Bu anlamda onun şiirlerinde kırlar insana dinginlik katan, ferahlık ve dirlik veren yönüyle işlenmiştir. Söz gelimi "Tabiat Odam" şiiri, Tecer'deki bu doğal ve açık mekân kavramını bütünüyle gösteren bir metindir. Şiirde kırlarda gezinmeyi seven insan için tabiat, bir ev/yuva imajı etrafında anlatılmıştır. Bu geniş evren

içindeki insanın mutluluğu, mekânın olumlu etkisinden kaynaklanmaktadır. Bu anlamda geniş kırlar, Tecer'in ilham kaynaklarının başında gelmektedir:

“Severim kırlarda ben yaşamayı,

On iki ayı.

Severim kırların yeşil göğsünü,

Bütün süsünü.

İstemem başımın üzerinde dam,

Tabiat odam.

İstemem topraktan başka bir yatak,

Kehkeşanlar tak.

Kuşlardan savrulan bir incecik tüy,

Üstümde örtü.

Ve aydan kırılan bütün yıldızlar,

Rüyamda kızlar.

Her sabah neşeyle uyanan bir eş,

Koynumda güneş.

Dallarda ötüşen kuşlar kabilem,

Bilmezler elem.”

(Tecer, 2016: 17-18)

Tecer'deki benzer duygulanımları ve kıra dair mekân tasavvurlarını “Kır Uykusu” şiirinde de görmek mümkündür. Şair, kır hayatını bir nevi yücelterek mekânın insan üzerindeki olumlu etkisini dile getirir:

“Ne hoştur kırlarda yazın uyumak

Bulutlar ufukta beyaz bir yumak

Ağaçlar bir derin hülyaya varmış

Saçında yepyeni teller ağarmış

Baş yorgun, yaslanır yeşil otlara

Göz dalgın, uzanır ta bulutlara”

(Tecer, 2016: 19)

Benzer şekilde “Uçsuz Bucaksız Bir Toprakta” şiirinde de kırlar, insana hoş gelen ve özgürlük hissi veren yönüyle işlenir:

“Uç bucaksız bir toprakta

Otlar sarı, yapraklar sarı

Eylül ayının ortaları

Yalnız üç beş söğüt ayakta

Uçsuz bucaksız uzayan bir kır,

Kimi yerde nadas, kimi anız;

Alabildiğine koşmaktayız.

Gün kavuşmak üzre, ay balkır”

(Tecer, 2016: 99)

Tecer’de tabiata özgü yerler bir bakıma kaçış ve huzura kavuşma mekânı olarak öne çıkmaktadır. Uçsuz bucaksız kırlar; şairi mutlu kılan, insanları günlük hayatın karmaşasından ve sahteliğinden uzaklaştıran mekânlar olarak belirmiştir. Bu anlamda “Yaz Mevsiminde Bir Gün” şiirinde tabiat bir sığınak olarak ele alınmıştır. Köyün son evlerini ölgün ölgün dolaşan ve yaşamın kıyısında canlılığını yitiren şair, kederli gönlünü avutmak ve bir parça nefes almak için kırlara dolaşmaya çıkar. Bu anlamda kırlar insan ruhunu iyileştiren mutluluk mekânları olarak şiirde yer bulur:

“Yaz mevsiminde bir gün

Gönlümün kederini

Avutmak için, kıra

Çıktım öğleden sonra.

Her yerde bir dalgalılık...

Bir zaman alık alık

Dolaştım bir başıma”

(Tecer, 2016: 30)

Benzer şekilde “Ömür Bir Böyle Günde” şiirinde de kırlar, bir hülyanın içinde insanda bıraktığı olumlu etkilerden hareketle anlatılmıştır. “*Kırlarda, bacalardan uzakta, boş bir günde,/Sema gözbebeğinin yüzdüğü göl renginde,/Uzak kıyılar göğü çerçeveleyen dağlar.../İkimiz, altımızda bir hasır, yanda çınar,/Uyuyor, uyanıyor, yüzüyoruz enginde.*” (Tecer, 2016: 236) dizeleriyle biten şiirde insanın hayalini kurduğu mutlu aile tablosu, kırların insana verdiği durgunluk ve huzur çevresinde resmedilmiştir.

Kırların bir sığınak olarak görüldüğü “Öğüt” şiirinde ise insan(lar)a, yorucu hayatın kederinden, karamsarlığından ve bunalımından kurtulması için “*Gür sesle meleyen sürüyü güden/Çobanın yanına varın*” (Tecer, 2016: 81) tavsiyesinde bulunur şair. Şiirin ikinci kıtasında yer alan “*Gök yeşil, kır geniş, ufuklar derin,/Ağaçlar hülyalı, pınarlar serin,/Orada yürüyün, gezin, dinlenin,/Altında hulyaya dalın çınarın*” (Tecer, 2016: 81) dizelerinde de insanlara kırlarda dolaşmaları için öğüt verilmektedir. Bu bakımdan kırlar, Tecer’in şiirlerinde geniş, açık ve doğal bir mekân olarak insana ferahlık veren ve dinginlik sağlayan yönüyle konu edilir. Şiirlerinin geneline bakıldığında da şairin kırları ve kırlarda yaşamayı yücelttiği görülmektedir. Öte yandan Tecer’deki “*kırlarda yaşama ve orda ölme isteği, kentin bungunluğu, kasvetiyle de birlikte düşünülmemiştir*” (Temo, 2011: 251). Şairin kır algısı daha ziyade bu mekânlara duyduğu merak ve sevgiden ileri gelmektedir. Bu doğrultuda onun sanat/şiir anlayışında kırlar, ilgi duyulan ve sevilen mekânlar olarak yer almış ve daha çok hayatın genel/günlük olumsuzlukları karşısında arzulanan, özlenen yönüyle anlatılmıştır.

3.2. Dağlar, Ovalar ve Yaylalar

Ahmet Kutsi Tecer şiirinde, doğal mekânlar arasında dağlar, ovalar ve yaylalar köy ve kır hayatına duyulan alaka ve sevgi çevresinde işlenmiştir. Sözgelimi “Kaybolan Ses” şiirinde Halk şiirinin ve Aşk hikâyelerinin etkisiyle Âşık Kerem’i anarken onunla özdeşleşen dağları da çeşitli özellikleriyle mısralara dökmüştür:

“Ne zaman düşünsem sizi titrerim,

Yaslı dağlar yüzü gülmeyen dağlar.

Bu dağlar içinde bir yer var derim,

Orada kaybolan bir ses var, ağlar.

(...)

Hey bu dağlar, yalçın, karanlık, derin!

Ne bir geçit verir, ne sıcak bir in.

Gün battığı zaman sarp tepelerin

Üstünde bir kartal geçer, o kadar...”

(Tecer, 2016: 74)

Nilüfer Çayı için yazılan “Nilüfer” şiirinin son kıtasında, akarsuyun çıktığı Uludağ’dan, “*Ne için bu güzel mevsimde Keşiş/Dalgındır ve sular neden ürpermiş?/O zaman ırmaktan gelen inleyiş,/‘Koynumda sarışın bir yâr gizli’ der.*” (Tecer, 2016: 74) dizelerinde görüldüğü gibi eski adı ‘Keşiş’ anılarak bahsedilmiştir. Tecer, “*İlgaz’dan sesleniş*” sunusuyla yazdığı “Siz Ağaçlar” şiirinde de mekân olarak dağlara, ağaç ve ağaç türleri üzerinden yer vermiştir. İlgaz Dağları’ndan ayrılmış olan çürümüş ve kökleri topraktan kopmuş bir ağacın dilinden yazılan şiirde, tek başına kalan ağaç sembolleştirilerek kimsesizlik ve yalnızlık duygusu dile getirilmiştir:

*“Siz, ağaçlar, elbet beni bildiniz,
Ben sizden ayrılmış yürür bir dalım.
Ey çamlar, köknarlar, ey yeşil deniz.
Ben kendi kendini sürür bir dalım.*

*Kırığım, içimden çıkmaz bu acı,
Gün oldu başıma hasretin tacı,
Düşündüğüm zaman asıl ağacı,
İçimi yalnızlık bürür bir dalım.”*

(Tecer, 2016: 75)

“Orda Bir Köy Var Uzakta” şiirinin dördüncü kıtasında geçen “*Orda bir dağ var, uzakta,/O dağ bizim dağımızdır./İnmesek de, çıkmasak da/ O dağ bizim dağımızdır.*” (Tecer, 2016: 95) dizelerinde de mekân bağlamında dağlara yer verilmiştir. Şair her ne kadar gidip görme ve gezme imkânı bulmasa da Anadolu coğrafyasına duyduğu yoğun sevgiden dolayı o coğrafyada yer alan mekânları sahiplenmiştir. Şiirde dağlar, sadece doğal bir mekânı yansıtmakla kalmaz, aynı zamanda ev/yuva imajıyla özlenen köyü ve sılayı da simgeler. Bu şiirin tamamına bakıldığında Tecer’deki mekân poetiğini ve şiirlerindeki mekânın bütünsellik ilkesini görmek mümkündür.

“*Güneyde bir avuç toprağım,/Bir evim, kışlağım olaydı,/Baharda göçseydi otağım,/Toros'ta yaylağım olaydı.*” (Tecer, 2016: 108) dizeleriyle başlayan “Yörük Hasreti”nde ise şehir hayatının sıkıcılığından ve karmaşasından uzaklaşma adına, güneyde bir yaylada yaşamının hayalini kuran insanın duyguları anlatılmıştır. Şiirin tamamına bakıldığında şehirleri dumandan kara olarak gören, içindeki onulmaz yaralardan bahseden şair, doğal ve açık mekânlar olarak bilinen dağlara, yaylalara, obalara çıkarak huzura kavuşma isteğini dile getirir. Oldukça uzun bir metin olan “Unutmam Sizi” şiirinde Tecer, Anadolu’ya ve bu coğrafyanın tabiat güzelliklerine olan merakını, sevgisini o yöreye özgü doğal mekânların ve unsurların çeşitli özelliklerini anlatarak ifade eder. Şair, güneyde Çukurova ve dolaylarını anlattığı bu şiirinde, Anadolu insanının hayatını yücelterek kırla iç içe olan yaşamından kesitler sunar. Şiirde dağ, ova, yayla gibi doğal mekânlar, yöre insanı için taşıdıkları vasıflar ve insan ruhunda bıraktıkları izler çerçevesinde mısralara dökülmüştür:

*“Güneyden gün doğuya ve kuzeye uzanan
Sarıçiçek yaylası, Uzunyayla, Bozoğlan
Boğa dağları vardır.*

*Hey, bu uçsuz bucaksız çiçeği bol yaylalar!
Bu dağlar, Toroslar’dan Kızılırmak’a kadar
Dumanlı sarp dağlardır.*

*Boydan boya yeşildir bu dağların her yanı,
Bütün kış eksik olmaz fırtınası, borası,
Başı örtülü kardır.”*

Bir yanda dar ovalar bir bahara sürükler,

Bir yanda fırtınalar taşıyan sivrilikler

Uçurumlar ve yarıdır.”

(Tecer, 2016: 129)

Bu şiir örneklerinden hareketle Tecer'in dağ, ova ve yayla gibi doğal mekânları insana huzur ve neşe veren yönleriyle işlediği söylenebilir. Bu mekânlar geniş, açık ve kapsayan özellikleriyle hem insanı hem de onun yaşadığı yapay mekânları etkilemeleriyle şiire doğallık ve canlılık katarlar.

3.3. Şairin Suları: Deniz, Akarsu, Irmak, Nehir, Dere

Ahmet Kutsi Tecer şiirlerinde deniz, akarsu, ırmak, nehir ve dere gibi suya özgü mekânlar da şairin hayali, sessiz, dingin ve sonsuz mekân anlayışını göstermeleri bakımından dikkati çeker. Suya ait bu mekânlar, şairin daha çok sonsuzluk, sığınma, saflık ve yüceltme gibi duygularını dışa vuran ikincil mekânlar olarak işlenmiştir. Bachelard'ın (2006: 31) “*Su imgemizi doğallaştırmaya, içten seyrimizin onuruna biraz masumluk ve doğallık katmaya yarar*” söylemini Tecer'in suyla ilişkili mekânları anlatışıyla beraber düşünmek olasıdır. Zira şair, suyla ilgili imge ve mekân kullanımında, belli bir safiyet ve doğallık içinde insanın neşeli ve çocuksu yönüne göndermeler yapar. Bunun yanı sıra, bir hülyanın içinde dolaşan insanın sularla birlikte yaşadığı çağdaki psikolojik durumu, hüznün ve kederi de su imgesiyle sunulur. “Yelken” şiirinde Mısır'a seyahate çıkma arzusunu dile getiren şair, birtakım hayaller kurarak su imgesi içinde denizden ve Nil Nehri'nden bahseder. Şiirin birinci kıtasında sevgilisine “*Hele Sonbahar gelsin, Marmara köpüklensin,/Mısır'a gideceğiz, keder ne bilmezsin*” (Tecer, 2016: 26) diye seslenen şair, Marmara Denizi'ni bir yolculuğun başlangıcı öncesinde anar. Devamında da gitmeyi, görmeyi hayal ettiği Nil Nehri'ni kimi özellikleriyle mısralara döker. “*Nil'in kıyılarında doldurur testisini,/Hasret nefesleriyle bağı dolu fellahlar./Dinler suda yıkanan genç kızların sesini,/Uyuyan sazlıkları deler çapkın timsahlar.*” (Tecer, 2016: 26) dizelerinden de anlaşılacağı üzere nehir, mesut bir hülyanın içinde insanda uyandırdığı hisler çevresinde anlatılır.

Bursa'da bulunan *Nilüfer Çayı*'nın mekân olarak seçildiği “Nilüfer” şiirinde de çeşitli imajlar üzerinden akarsuyun bazı özellikleri anlatılır. Şair, derinliklerinde her yıl tazelenen ve taşan bir keder taşıyan Nilüfer'in sularının titrek ve hüznü sesiyle inlediğini aktarır. Şiirin son kısmını oluşturan “*Mazinin yâdıyla artıp hüznü,/Ne zaman kaplarsa suyun yüzünü,/Nilüfer, bir insan üzüntüsünü/Bir çiçek halinde suya mezceder.*” (Tecer, 2016: 77) dizelerinde Nilüfer Çayı'nın geçmişin güzel hatırlarını anımsadıkça hüznü olduğunu ve bu hüznün suların yüzünü kapladığını söyler. Ayrıca, akarsuyun bir insanın üzüntüsünü, bir çiçek şeklinde suya karıştırdığını dile getirir. “Yağmur Duası” şiirinde ise günden güne kuraktan iyice çoraklaşan Anadolu topraklarının durumu karşısında insanlar, yağmur için duaya çağrılır. Şair sararan tarlaları, terk edilen bahçeleri ve evleri gördükçe yağmurlara yönelttiği “*neden küssülünüz?*” sorusunu ırmaklara, derelere, pınarlara, çeşmelere de yönelterek bebeklerin, gelinlerin, annelerin, yiğitlerin ve obaların gülmeyen yüzlerini susuzluk ve kuraklıkla ilişkilendirerek onların üzüntülü hallerini suyla ilgili mekânlardan yola çıkarak dile getirir (Tecer, 2016: 114). Burada su/susuzluk bağlamında yaşam için önemli olan ırmak, dere, pınar ve çeşme gibi su kaynaklarının/unsurlarının önemi sezdirilir.

“*Yayladan, Bingöl'den sökün eylemiş,/Yine bahar gelmiş Fırat çağlıyor./Kim bilir ne olmuş, neler söylemiş,/Birecik önünde önünde Fırat ağlıyor.*” (Tecer, 2016: 160) dizeleriyle başlayan Fırat Ağlıyor”da ise halk şiirine yakın bir söyleyişle Fırat Nehri kederi ve sevinci duyuran özellikleriyle bir mekân bağlamında şiire girmiştir. Üç kıtadan oluşan “Vadi” şiirinin her kıtasında birer doğal mekân (dere, orman, vadi) anlatılmıştır. Şiirin ilk bölümündeki “*Bir çıplak yamacın altında dere,/Yollardan gelinir şırıltısına,/Ne söylüyor bilmem bu söğütlere?/Dalmışlar suların akıntısına.*” (Tecer, 2016: 79) dizelerinde derelerden, doğal güzelliklerinin insanda uyandırdığı duygular ve izlenimler vasıtasıyla bahsedilmiştir.

Bir deniz yolculuğunun anlatıldığı “Deniz” şiiri ise “*Şimdi her uyanık limandan uzak/Derinlerde engin bizi sarıyor/Güverteden korsan gibi aşarak/Ne arıyor sular, kimi arıyor*” (Tecer, 2016: 92) dizeleriyle başlar. Şiirde şair, vapurdaki yolculara denizin kendilerini çağırışından, kükreyen suların sesinden, yüzleri dağılmış, solgunlaşmış insanların ürkekliğinden bahseder. Hem kendisi hem de yolculuktaki insanlar için son vatanlarının hangisi olduğu konusunda dalgaların kendilerine yol göstermesini ister. “Karadeniz Türküsü”nde de benzer bir söyleyişle, denizlerin insanlar için yarattığı duygular, aşk ve

yalnızlık temaları çevresinde şiirleştirilmiştir. Şair, denizi Karadeniz ve Rize yöresine özgü kültürel değerleriyle birlikte işlerken o yörede yaşayanların penceresinden denizi ve onun bazı unsurlarını anlatmıştır:

“Rüzgâr yelkenlere çarpar

Sular birbirini kapar,

Denizlerden bir ses kopar,

Benim dilim de böyledir.

Dalga davranır, davranır,

Sular devinir, devinir,

Yelken kıvranır, kıvranır

Benim halim de öyledir.

Artık ne kıyı, ne fener.

Denizler ağını gerer,

Gönlümü okur enginler,

Benim gülüm de öyledir.”

(Tecer, 2016: 105)

Tecer’in Fransa günlerinin şiirlerinden olan “Paris’e Giriş”in ikinci kıtasında şair, yorgun bir gecenin sabahında Paris’e ulaştıklarında kendilerini Sen Nehri’nin karşıladığını belirtir. Sabahın ilk ışıklarında yanındaki arkadaşıyla birlikte nehrin çevresinde yaptıkları yürüyüşü, “*Elimde bir valiz, biz iki yolcu, İlk defa yürüdük nehir boyunca./Bizi karşılayan ilkin o oldu,/Seyrettik köprüden Sen’i doyunca*” (Tecer, 2016: 203) dizeleriyle anlatır. Son olarak “Erdek Mehtabı”nda yer alan “*Ötede, denizde nurdan bir göl var/Ve sular oraya giden bir bulvar,/Yürüyor hayalim bu ay izinden,/Çağırıyor ruhumu sular enginden*” (Tecer, 2016: 231) ve “Kıyıda” şiirinde geçen “*Ay battı, ne hayran bakan gözlerin,/Ne yüzün... Karanlık bir deniz kaldı./Soldu birer birer yıldızlar... yerin/Bittiği noktada son bir iz kaldı.*” (Tecer, 2016: 232) mısralarında denizler, aşk ve kadın teması çevresinde anılmıştır. Bu şiir örneklerinden hareketle Tecer’in suyla ilgili mekânlarında doğal ve açık mekânlara bir sığınma söz konusudur. Şair gündelik yaşamın karmaşa ve sıkıntılarında suyla ilgili hayaller kurarak ya da suya ait unsurlara kaçarak kurtulmak ister. Aynı zamanda su mekânları, Tecer’in yaşama sevincini, engin hülyasını ve aşka dair duygularını ifadelendirmesinde bir vasıta görevi görür. Ayrıca, bazı şiirlerde az da olsa suyla ilgili mekânlar, uğursuz ve endişe verici yönüyle işlenir.

4. YAPAY MEKÂNLAR

Ahmet Kutsi Tecer şiirinde doğal mekânlarda olduğu gibi yapay mekânlar da geniş bir çerçevede sunulmuştur. Evlerden odalara, köylerden şehirlere, semtlerden sokaklara, otellerden hastanelere, parklardan müzelere geniş bir düzenlenmiş mekân tasavvuruyla okurunun karşısına çıkar. Tecer’in yapay mekânları ele alışında yaşantısından ve ruh hâlinde kaynaklı duygulanmalar öne çıkar. Yine bu tür mekânlar, bazı şiirlerde tabiatla iç içe işlenmek suretiyle insanlar üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileriyle anlatılır. Aynı zamanda bu mekânlar aile, kadın, sevgili, aile, özlem, kimsesizlik, göç, gurbet, yalnızlık ve yolculuk gibi kavram ve temalarla birlikte işlenerek mekânın insan psikolojisi üzerindeki etkileri dile getirilir. Çoğu kez hayal ve hakikat ikilemi içinde sunulan yapay mekânlar; şairin dünya görüşünü, şiir anlayışını ve hayat algısını yansıtan söyleyişler de içermektedir. Tecer’deki bu tarz mekân söylemlerini Bachelard’ın (1996: 44) “*düşsel olarak doğduğu ve/veya büyüdüğü evde oturmakta, sokakta dolaşmakta ve şehirde hayat bulmaktadır. Mekân yitip gitmiş olsa bile, düşler yaşamasına imkân verir*” belirlemesiyle okumak mümkündür. Zira Tecer’de yaşadığı çağda kendini sürekli olarak bir mekân duygusuyla bütünleştirmiş, hayata mekânların diliyle ve görünüşüyle karışmıştır. Bu bakımdan onda, yapay mekânlar olumlu özellikleri yanında yer yer olumsuz ve insana acı veren yönleriyle de şiirleştirilmiştir.

4.1. Evler ve Odalar

Tecer şiirinde ev ve odalar, insan hayatına tesir eden olumlu ve olumsuz anlam değerleriyle yer bulmuştur. Şair, özellikle evleri, odaları öz yaşam öyküsünden ve geçmiş yaşantılarından hareketle işlemiştir. Bachelard'ın (1996: 34-35) “*Ev düşü barındırır, barındıran, düş kurunu korur; ev, dinginlik içinde düş kurmamızı sağlar*” veya “*Ev, insan yaşamında, kazanılmış şeylerin korunmasını sağlar, bunları sürekli kılar. Ev olmasaydı, insan dağılıp giderdi*” şeklindeki yorumlarını Tecer'in ev/yuva yaklaşımıyla ilişkilendirmek mümkündür. Ahmet Kutisi'de mekân kullanımı bakımından eve, yuvaya, evin içine, odalara ayrı bir önem verdiği görülmektedir. Evler onu için mutluluğun ‘eşiği olarak görülür. Aile, yalnızlık, sevgi, gurbet, özlem temalı şiirlerinde ev birincil bir mekân olarak dekor işlevi görür. Ayrıca onda evin/yuvanın değeri, bazen başka varlıkların taşıdığı anlam ve semboller üzerinden şiirleştirilmiştir. Örneğin “Kuşlar” şiirinde yuva imajı üzerinden ev ve aile saadetiyle ilgili bir değini söz konusudur. Şaire, şiirlerinin ahengini öğreten kuşlar bir bakıma sevinç kaynağı olarak çizilirler. Şiirde geçen “*Biri bir dalda yorgun, biri çılğın, havada,/Biri daha ötede öter, durmadan öter./Akşam olunca döner, birleşirler yuvada,/Melekler bu yuvayı kanatlarıyla örter.*” (Tecer, 2016: 22) dizelerinde kuşların akşam yuvaya dönüşleri, eve/yuvaya yüklenen anlam ve kişinin mutlu yuvaya sahip olma arzusu çevresinde şiirleştirilmiştir.

Evlerin, aile saadetinin bir yansıması olarak işlendiği “Annem” şiirinde mutlu mesut geçirilen çocukluk günlerinde, evde ve annenin yanında olmanın sevinci yansıtılır. Şair (çocuk) özellikle tatillerinde zaman geçirdiği evinde/yuvasında hiç olmadığı kadar mutludur ve bir masal havası içinde yaşadığını düşünür:

*“Tatilleri yanında geçiririm annemin,
Bir aydınlık belirir o sararmış benzinde;
Bu sevimli günlerde gamdan, tasadan emin,
Avunurum bir çocuk gibi onun dizinde.*

*Ömrüm eski bir masal havasına bürünür,
Mesut günler yaşarım, yarınları anmadan;
Günler bitmeyecekmiş gibi uzun görünür,
Gülerim, eğlenirim, şakırım usanmadan.”*

(Tecer, 2016: 23)

Şiirin sonlarına doğru küçük çocuk, okula gitme vakti yaklaştığı için annesinden, evinden ayrılışını “*Fakat içli bir saat gibidir anne kalbi;/Ayrılışım dizinden kopan bir yaprak gibi,/Sonbahar bulutları örterken evimizi.*” (Tecer, 2016: 23) dizeleriyle dile getirir. Burada, çocuğundan her ayrıldığında bir parça daha üzülen annenin kalbi, içli bir saate benzetilerek duygusal yönü vurgulanır. Şair (çocuk), sonbahar bulutları evlerinin üstünü örterken, kopan bir yaprak gibi annesinin dizinin dibinden ayrılışını üzüntüyle dile getirir. “Çıngırak” şiirinde de evin mutluluk kaynağı oluşuyla ilgili aynı duyarlılığı görmek mümkündür:

*Kumluktan serperken dallar başına,
Geç hızla, merdiven gelir karşına,
Eşikten atlarken ayak taşına,
Bu sesler içimde yer etsin, bırak..*

*İt, işte önünde kapım, aralık,
Oda bıraktığın gün kadar ılık”*

(Tecer, 2016: 38)

“Gün Batmış” şiirinin son kıtasındaki “*Ansızın büründü oda kedere/Ezilen goncalar döküldü yere,/Tükenmez bir melal çöken gözlere,/Açılmaz, bir derin uyku süzüldü*” (Tecer, 2016: 47) dizelerinde odaların insanı hüzünlendiren ve kederlendiren yönü işlenir. “Her Gece” şiirinde ise sevgilisiyle bir odanın içinde oturan şair, mekânı sevgilisinin görünümü ve psikolojisi üzerinden okura yansıtır. Karamsar bir ruh hâli içinde, sevgilinin odalardaki duruşunu “*İşte rüyalara bürünmüş oda;/Gençliğin,*

baharın, büyün orada./Eğilip bakılsa bir naz, bir eda,/İçimde daima kim var beraber” (Tecer, 2016: 55) şeklinde dile getirir. Aynı duyarlılık “Bir Garip İhtiyar” şiirinde görülmektedir. “*Bir garip ihtiyar, çekingen, titiz,/Sevdiği gözünün önünde her an./Kapılar kilitli, evi bir dehliz/Gündüzün bastığı yerler bir zindan”* (Tecer, 2016: 56) dizeleriyle başlayan şiirde evler, odalar ihtiyarlamış insan/şair için ölüm vaktinin beklendiği yer olmuş ve insanı karamsarlığa sürükleyen yönüyle işlenmiştir. Yine evlerin, odaların mekân olarak seçildiği “Ocak Başında” şiirinde geçen “*Bir akşam yavaşça çalınır odan,/Eşyaya bir nabız gelir ansızın/Doğrulup üşüyen yastıklarından/Kapıyı titrek bir elle açarsın”* (Tecer, 2016: 59) mısralarında eşinin/sevgilisinin kapısını çalan şair, karşındakinin çekingenliğinden ve sessizliğinden hareketle, mekânın soğuk ve ıssız yönünü dile getirir. Böylelikle kapalı/dar mekân olarak evler/odalar; tek başına yaşayan insan için sıkıntı ve mutsuzluk veren yönüyle işlenir. “Besbelli” şiirinde ise evler ve odalar, içinde yaşayan insanın ölüm düşüncesine kapılması bağlamında ele alınmıştır:

“Besbelli ölümüm sabahleyindir.

İlk ışık korkuyla girerken camdan,

Uzan, başucumda perdeyi indir,

Mum olduğu gibi kalsın akşamdan.

Sonra koş terlikle haber vermeye,

Kiracım bu sabah can verdi” diye,

Üç beş kişi duysun ve belediye,

Beni kaldırmaya gelsin, odamdan.

Evden çıkar çıkmaz omuzda tabut,

Sen de eller gibi adımı unut.

Kapımı birkaç gün için açık tut,

Eşyam bakakalsın diye arkamdan.”

(Tecer, 2016: 62)

“Orda Bir Köy Var Uzakta” şiirinin ikinci kıtasında mekân olarak evi işleyen Tecer, Anadolu köyleriyle birlikte buradaki evlere de ayrı bir önem vermektedir. Zira Anadolu’daki her ev, gidilmese de içinde yaşanmasa da kendi içinde daima bir ev/yuva imajı taşımaktadır. Bu nedenle şair, Anadolu köylerindeki evlere olan bağlılığını ve sevgisini “*Orda bir ev var, uzakta,/O ev bizim evimizdir./Yatmasak da, kalkmasak da/O ev bizim evimizdir”* (Tecer, 2016: 95) dizeleriyle ifade eder. Şiirde ev, yuva Tecer ve kuşağı şairlerinin memlekete/Anadolu’ya yönelmelerinin bir sonucu olarak bu mekânlara yükledikleri yuva imgesi üzerinden anlatılır.

Diğer taraftan şairin mekân olarak seçtiği evlerde/odalarda pencereler, kapılar, çatılar, merdivenler, eşyalar, nesnelere, camlar, yataklar, perdeler, saksılar, çiçekler, ocaklar bir yaşantının yansımalarını gösterir. Yine evler huzuru arayan, ölümden/yalnızlıktan korkan ve mutlu bir aile yaşantısını özleyen kişinin duygulanımlarını yansıtmaktadır. Bu yönüyle Ahmet Kutsi şiirinde evler şairin psikolojik durumunu imleyen yönüyle dikkati çeker. “Heno’nun Gözleri Yolda”, “Çıngırak”, “İstek Kıvılcımı”, “Geniş Yastıklarında”, “Uzaklara Gidelim”, “Başbaşa” gibi şiirlerde evlerin mekân olarak bu özellikleriyle işlendiği görülmektedir. Söz gelimi, “Geniş Yastıklarında” şiirinin ikinci dördüğündeki “*Bir serin boşluk... Yasemin bir koku.../Havada bir ince nefes dalgası./Geniş yastıklarında gerinir uyku,/Haz ve yorgunluğunun diner kavgası”* (Tecer, 2016: 44) mısralarında evin/yuvanın sıcaklığı dile getirilmiştir. “İstek Kıvılcımı” şiirinde ise düşsel bir yangının içinde evinin/odanın yanmasını anlatan şair evden kaçma ya da ölme isteğini bu yangın vesilesiyle dile getirir. Şiirde geçen “*Saatler geçtikçe büyüyor alev,/Sofalar kıpkızıl, odalar duman,/Besbelli ansızın çöker şimdi ev,/Belki var kaçacak gibi zaman”* ve “*Kaçışın sizler de en son yoldaşım,/Göğsümde nefesler, gözlerimde fer,/Alevler içinde kupkuru başım,/Yükselsin göklere doğru bu sefer”* (Tecer, 2016: 66) dizelerinde bu kaçış ve ölüm arzusu görülmektedir.

“Başbaşa” şiirinde yer alan “*Dışarda fırtına, uğultu, tipi;/Odada sessizlik tutulur gibi;/İşte o da geldi, evin sahibi,/Oturduk, eskiden konuştuk biraz*” (Tecer, 2016: 87) dizelerinde evin gerçek ve mecazi anlamda sıcaklığından söz edilmektedir. Genç bir kadının ağzından yazılan “Heno’nun Gözleri Yolda” şiirinde yokluk, yoksulluk bağlamında çileli ve kimsesiz bir kadının çektiği sıkıntılar evsizlik bağlamında anlatılmıştır. Şiirde geçen “*Ne ocakta kaynayan aş/Ne damı var, ne üst, ne baş./Ne ana baba, ne kardaş/Kimse yok el uzatmaya*” ve “*Heno’nun gözleri yolda,/Ne parada ne de pulda./El evinde, sağda solda./Gezer söyler türkü maya*” (Tecer, 2016: 107) dizelerinde genç kadının kocası askerdeyken evsiz kalışı ve çocuklarıyla sefalet içinde geçen yaşantısı evsizlik imajı üzerinden işlenmiştir. Tecer’in Paris günleri şiirlerinden olan “Daüssıla”da ise parasızlık içinde otel ve pansiyon köşelerinde geçen sıkıntılı günlerde ev ve yurt özlemi anlatılır. Fransa’da ilk günlerde oldukça zor şartlar altında yaşamını sürdüren şair, memleketinden ve sevdiklerinden haber alamayınca daha çok karamsarlığa kapılır. “*Nereye gitmeli? Bir pansiyona./Belki de orada bulurum rahat./Cenneti verseler değişmem ona,/Evimi verseler bana bu saat.*” (Tecer, 2016: 211) dizelerinde ifade ettiği gibi sıcak yuva özlemiyle ülkesinde ve evinde olmayı yeğler. Şiirin devamında “*Hasret mi, nedir bu? Daiüssıla mı?/Rüyalar, gösterin bana yurdumu!/Hiç kimse aramaz, bilmez odamı:/Bir hüznün çöküyor akşam oldu mu?*” (Tecer, 2016: 211) dizeleriyle hüznün çöktüğü odasında, rüyalarında da olsa yurdunu görmek isteğini dile getirir. Şiirde otel/pansiyon odasında kötümser bir ruh hâli içinde olan şair, hayalini kurduğu evini cennete değişmeyeceğini söyler. Bu bakımdan şiirde otel odası boğucu/kötücül yönüyle yansıtılırken ev ise sıcak aile yuvasını anımsattığı için insan iyi gelen tarafıyla işlenmiştir. “Sayıklama”da ise tek başına odasında hasta ve bitkin şekilde yatan şair, bu hâlini “*Bir sabah ben yine bu loş odamda,/Şakaklar soğumuş, çenem kısıvrak.../Ansızın her günkü yerinde, camda/Bir yüz beliriyor gülünç, ufarak...*” (Tecer, 2016: 214) dizeleriyle anlatır. Son kıtada da sessizlik içinde ölümü bekleyişini “*Ve bütün bir ömrün sonu böylece/Bitiyor yalnızlık ve sessizlikle./Hatta başucundan kalkıyor gece,/Ölüm yaklaşırken ona terlikle.*” (Tecer, 2016: 214) şeklinde dizelere döker. Bu şiirde oda, kapalı mekân dolayımında insana boğuntu veren ve ölümü anımsatan yönüyle anılır.

4.2. Köyler

Ahmet Kutsi Tecer’in şiirlerinde mekân olarak köyler de önemli yer tutmaktadır. 1931 yılında Sivas’a Milli Eğitim Müdürü olarak atanan Tecer, halk şiirine ve folklorla ilgi duyduğu gibi köye ve köylülere de alaka göstermiştir. Köyü ve köylüyü milletin ayrılmaz bir parçası olarak gören şair, aynı zamanda Türk kültürünün ve sanatının zengin bir kaynağı olarak köylere eğilmiştir. Bu anlamda gezip gördüğü, yaşadığı ve sevdiği Anadolu köyleri, ondaki mekân duygusunun oluşumuna zemin hazırlamıştır. Narlı’ya (2014: 341) göre “*bugün, duygusal bir idealizm olarak görülen bu tavır, Cumhuriyet şairi için düşünsel bir gerçekliktir.*” Bu bakımdan Tecer’de köylere duyulan sevgi, bu mekânın yurt olarak benimsenmesiyle ilgilidir. Özbacı’ya (1998: 82) göre, “*Tecer, köyü uzaktan seyretmez; fildişi kulesinden bakmaz köye. Belki büyük şehirlerde oturur, fakat köyün içinde yaşar, köylüyü içinde, şiirlerinde ve sanatında yaşatır.*” Bu anlayış doğrultusunda şairin “Uzaklara Gidelim”, “Orda Bir Köy Var Uzakta”, “Nola”, “Toprak Cenneti” gibi şiirlerinde köyleri mekân olarak seçtiği söylenebilir.

Şair “Uzaklara Gidelim” şiirinde köye olan ilgisini, sevgilisiyle orada birlikte yaşama isteğinden hareketle anlatmıştır. Şiirde arzulanan yuvanın içinde bulunduğu bir mekân olan köy, kişinin sevdikleriyle huzur içinde üzerinde yaşayabileceğinin de bir umudu gibidir:

*“Orada yaşayalım, şen bir yuvamız olsun,
Kapımızın önünde şen bir yuvamız olsun,
Başımızın üstünde saf bir havamız olsun*

*Orda çağlayan akan ırmakları severiz
Orada savrulup düşen yaprakları severiz,
Orada yanı taylı kısırakları severiz”*

(Tecer, 2016: 25)

“Orda Bir Köy Var Uzakta” şiiri ise köylerin güzelliği yanında köye ve köylere özgü şeylere dair özelemleri içermesiyle öne çıkar. Şair köy, ev, ses, dağ, yol gibi kavramlar ve mekânlar üzerinden köye duyduğu özlemi ve sevgiyi dile getirmiştir. Şiirin ilk dördünlüğünü oluşturan “*Orda bir köy var, uzakta,/O*

köy bizim köyümüzdür./Gezmesek de, tozmasak da/O köy bizim köyümüzdür.” (Tecer, 2016: 95) dizelerinde köy bir bakıma gidilmesi gereken ve ait olunan mekân olarak yansıtılmıştır. Şiirde evin, yuvanın, birlikteliğin, mutluluğun sembolü olarak aksettirilen köyler, aynı zamanda gitmeden ve görmeden de sevilebilecek yerler olarak belirtilmiştir. Köye sevginin ve köy yaşamına özlemin bir ifadesi olan bir başka şiir de *“Toprak Cenneti”*dir. *“Nerdedir, nerdedir toprak cenneti?/Belki şu doruktan, şu dağdan öte./Belki uzaklarda bir yağmur çiti/Ardında, belki de daha ilerde.”* (Tecer, 2016: 95) dizeleriyle başlayan şiirde baştan sona, köyde yaşama arzusu dile getirilmiş olup şair köyün doğal güzelliklerini “toprak cenneti” söylemiyle anar. Ve kendisinin yalnızca köylerde yaşayanların anlayacağını dile getirir. Benzer şekilde “Nola” şiirinde geçen *“Gönlümüz uymuş havaya/Sen de kanat ol yuvaya/Göçelim köye yaylaya/Nola hey güllüm nola”* (Tecer, 2016: 97) mısralarında da şair, köylere gitme arzusunu tekrarlar. Bu anlamda köyler Tecer’de, fiziksel mekânın ötesine geçerek birtakım değerlerin atfedildiği arzulan, özlenen ve insanda huzur, sevinç kaynağı oluşturan uzama dönüşmüş olarak işlenmiştir. Köyler, taşıdıkları bu gibi değerlerle, içinde yaşayanlar için özgürlük ve mutluluk mekânını temsil ederler.

Öte yandan Tecer şiirinde köylerle birlikte isimleri verilmese de birçok sokak ve mahalle de anılmış, bu kullanımlar daha çok büyük mekânları (şehir, köy, semt) temsil eden ve yansıtan yönüyle şiirlerde yer almıştır. Bu doğrultuda hem somut, maddi hem de soyut, imgesel, sezgisel yönleriyle mahalleler ve sokaklar, günlük yaşamda insanla münasebeti nispetinde ele alınmıştır. Tecer’in Paris’te bulunduğu yılların ürünlerinden olan “Kartıye Laten” bu tarz bir şiirdir. Paris’in o dönemde öğrenci semti olarak tanınan Quartier Latin, şiirde mahalle vurgusu yapılarak sokaklarıyla birlikte anlatılmıştır:

*“Her gün biraz daha doluyor sokak,
Tatilden dönüyor gidenler yazın.
Bir ayda alıştım buraya ancak,
Hele bir kere dersler başlasın!*

*Bir tuhaf mahalle Kartıye Laten,
Hem güzel, sevimli, hem eski, köklü.
Burada gördüğüm insanlar hep sen,
Burası âdeta Paris’in süsü.”*

(Tecer, 2016: 206)

Tecer, yukarıya alınan dizelerde Paris’teki günlük hayatından yola çıkarak bulunduğu mahalleyi, dolaştığı sokakları fiziksel özellikleriyle birlikte anlatır. Burada yaşayan insanlarla ilgili izlenimlerinden yola çıkarak mekânın insan üzerindeki etkilerini de dile getirir.

4.3. Şehirler ve Ülkeler

Ahmet Kutsi Tecer şiirinde, mekân bağlamında köyler kadar şehirler de pek çok yönden işlenmiştir. Şair, babasının işi vesilesiyle çocukluk ve gençlik yıllarında görme imkânı bulduğu, daha sonra eğitimi ve iş hayatı sırasında gezip gördüğü ve aynı zamanda hiç bulunmamasına karşın sevdiği, ilgi duyduğu şehirlere şiirlerinde yer vermiştir. Bu anlamda Edirne başta olmak üzere Adana, Afyon, Bursa, İzmir, Konya, Mersin, Urfa, Sivas gibi şehirler fiziki ve coğrafi özellikleri, dinî, tarihi ve kültürel yönleriyle şiirine girmiştir. Bununla birlikte şairin Fransa’da kaldığı yıllarda, Paris kenti de pek çok bakımdan şiirlerine konu olmuştur. Bunun yanında şairin gezmeyi, görmeyi istediği ve zihninde canlandırdığı Bilecik, Kahire, İskenderiye gibi şehirler de tarihi değeri ve coğrafi yönleri göz önünde bulundurularak çeşitli özellikleriyle ele alınmıştır. Birkaç şiirinde de şehirlerle birlikte mekân bağlamında bazı ülkelere yer verilmiştir. Tecer şiirinin arka planını Osmanlı ve Türkiye’nin geniş coğrafyası oluştururken birkaç şiirinde de Mısır, Fransa gibi ülkelere söz edildiği görülmektedir. Tecer, mekân olarak şehirleri işlediği şiirlerinde doğal güzellikleri, tarihi ve dinî yapıları, tarımsal verimleri hayranlık derecesine varan bir edayla işlemiştir. Ancak, şehirle ilgili bazı şiirlerde bir korku ve yalnızlık hâli de mevcuttur. Mehmet Narlı’nın *“kimi şairler, şehri, medeniyetin eşyaya sinmiş hali olarak görürken; kimi şairler şehri, doğal ve sıradan yaşamakların mekânı olarak görürler. Şehri, insanda güzellik ve uyum düşüncesi uyandıran manzaralar olarak gösteren şairler olduğu gibi; yoksulların ve varlıkların uyumsuzluk*

içinde yaşadıkları bir çatışma alanı olarak gören şairler de vardır. Bazı şiirlerde, şehir, insanı bireyleştiren ve özgürleştiren yer olarak görünürken; bazı şiirlerde insani değerleri yiyip bitiren yok edici bir mekân olarak görünür” (Narlı, 2007: 160) değerlendirmesini Tecer’in şehir algısıyla ilişkilendirmek mümkündür. Zira onun şiirlerinde şehirler; geçmişin hatıralarını yaşatan, medeniyetin ve tarihin güzel sayfalarından izler taşıyan yönleriyle işlendiği gibi insanların elemi, sıla özlemine, çaresizliğini ve yalnızlığını yansıtan mekânlar olarak da anlatılmıştır.

Tecer’in bütün şiirlerinin bir araya getirildiği kitabındaki “Urfa”, “Edirne’den Şiirler” ve “Paris Acıları” bölümleri de mekân olarak şehirlerin onda ne anlam ifade ettiğini göstermesi açısından önemlidir. Bu üç bölümde şair, adı verilen şehirleri içindeki farklı mekânlardan ve bu mekânların insan ruhuna/psikolojisine yansımalarından hareketle işlemiştir. “Bir Gün Edirne’ye Gelirsen”, “Muradiye’de Akşam”, “Şehri Gezerken”, “Kırpınar’da Edirne” şiirlerinde Edirne, “Güzelleme” şiirinde Kütahya ve Bursa, “Urfa Gecesi”nde Urfa, “Adana Destanı”nda Adana, “Mersin Destanı”nda Mersin, “Güzelleme: İzmir Üzerine” şiirinde İzmir, “Afyon Destanı”da Afyon, “Konya Destanı”nda Konya şehirleri doğal güzellikleri, dinî, manevi ve tarihi özellikleri çerçevesinde şiirleştirilmiştir. Bütün şiirlerinin toplandığı kitabın “Paris Acıları” bölümünde Paris’te geçen yıllarının tecrübesi olan “Paris’e Giriş”, “İlk Günler”, “Gezmeler”, “Kartıye Laten”, “Sisli Geceler” şiirlerinde Paris kentine dair izlenimlerini mekâna yüklediği anlamlardan hareketle işlemiştir.

Tecer, “Urfa Gecesi” şiirinde, yıldızlı bir gecede şehri taşıdığı tarihi, dinî ve manevi atmosferinin benliğine, ruhuna yansımaları çerçevesinde anlatmıştır. “*Bir gece Urfa’da ‘Halilrahman’da/Suda ay doğduğu garip zamanda,/İçimde hicranlı bir bülbül sesi,/Altımda seccade bir gül bahçesi*” (Tecer, 2016: 151) dizeleriyle başlayan şiirde, şehirle özdeşleşen İbrahim Peygamber üzerinden Urfa’nın ruhani havasını yansıtmıştır. Şiirin son kısmında yer alan “*Toprağın öz oğlu, öz kızı Urfa,/Bin kere hem şehit, hem gazi Urfa,/Güneyde Türklüğün demir kalesi.../Bu gece içimde Urfa’nın sesi*” dizelerinde ise sonsuzluk imajıyla şehrin manevi atmosferinin insana verdiği huzur ve sükûneti dile getirmiştir. Şair, koşma tarzında kaleme aldığı “Adana Destanı” şiirinde ise bir halk ozanı edasıyla şehrin kendine has hususiyetlerinden ve doğal güzelliklerinden bahseder. “*Yazın, güneşin bardağı/Sunar hep dolu Adana/Kışın bülbülün çardağı/Çukur’un gülü Adana*” (Tecer, 2016: 154) dizeleriyle başladığı şiirinde Tecer, şehrin toprakla haşır neşir olan güzel insanlarını dağlar, bahçeler, tarlalar ve yollar arasında/üzerinde anlatır. “*Mersin, küçük bir limandır./Bir iskele, bir de salon./Kâh uyuklar, kâh uyanır,/Minimini bir istasyon.*” (Tecer, 2016: 156) dizeleriyle başlayan ve halk şiiri tarzında yazılan “Mersin Destanı”nda da şehrin coğrafi ve doğal yapısından kaynaklı güzelliklerini ve tarımsal verimlerini şiirleştirmiştir. Şair, şehrin pamuk ve çeltik tarlalarıyla, zeytin ve portakal bahçeleriyle, denizi, yeşili ve türkülerıyla sevildiğini aktarmıştır. Benzer şekilde “Güzelleme: İzmir Üzerine” şiirinde de şehir doğal güzellikleri, verimli toprakları, fabrikaları, deniz ve limanı gibi sevilen yönleriyle anlatılmıştır: “*Sen ey yeni İzmir, eski güzellik/Ey senin başbaşa koyda bir gecen!/Ya güneş doğarken ya ay, dönerdik/Ya Karşıyaka’dan, ya Göztepe’den./Her köşen, her yerin cana can İzmir,/Yaramaz, sade naz, afacan İzmir*” (Tecer, 2016: 158) mısralarıyla şiirini sonlandıran şair, şehri âdeta idealize ederek kişisel dünyasında yer etmiş İzmir’i anlatmıştır.

“Güzelleme” şiirinde şair, Kütahya ve Bursa’ya duyduğu sevgiyi, çiniler ve çinilerden yansıyan yaşanmışlıklar üzerinden işlemiştir. Şiirin bir ve ikinci kıtasını oluşturan “*Dün yine bir çini şehrinin gezdim/Bu geniş bir gündün bile kısıdır./Her çini önünde bir ömür sezdim,/Bu seziş gönlümde bitmez bir tasadır./Bir garip hülya nazım düşeli,/Gezdim yarı gamlı yarı neşeli,/Yerler gökler bütün çini döşeli,/Bu biraz Kütahya biraz Bursa’dır*” (Tecer, 2016: 159) dizelerinde şehirler, yörelerine özgü ürünler/nesnelere vasıtasıyla anlatılmıştır. “*Karahisar olmuş adın,/Acap bundan ne muradın?/Selçuklarından beri vardın,/Senden hesap sorulur mu?*” (Tecer, 2016: 161) mısralarının yer aldığı “Afyon Destanı”nda ise şehre duyduğu sevgiyi; insanı, toprağı, coğrafi ve tarihi özelliklerinden hareketle şiirleştirmiştir. “Konya Destanı”da da şehrin özellikleri Selçuklulardan kalan medrese, türbe, cami gibi dinî ve tarihi yapılarıyla, insanların çalışkanlığı ve içtenliğiyle, Selçuklu sultanları ve Mevlâna vurgusuyla anlatılır. Şiirde yer alan “*Karatay, İnceminare,/Dolaştım hep birer kere./Her köşeye her esere/Bakındım ranâ, uyanık.*” (Tecer, 2016: 163) gibi dizelerde bu duyarlılığı görmek mümkündür. Tecer, “Bir Gün Edirne’ye Gelirsen”deki “*Eğer oyalarsa seni Edirne,/İstemezse gönlün ayrılmak ordan,/ İnansam beni de özlediğine,/Ben de Edirne’ye dönerdim, inan.*” (Tecer, 2016: 171); “Muradiye’de Akşam” şiirin başında ve sonunda tekrarlanan “*Tırman akşamleyin, Muradiye’den,/Uzaklaşan günün sesini dinle./Bir kırık basamak, bir taş merdiven,/Bekliyor çıkalım diye*

seninle.” (Tecer, 2016: 172) ve “Şehri Gezerken”de yer alan “*Boş sokaklar, hüznün, vehim, heyecan.../Sanki her şey birden unuttu beni;/Asesler geliyor işte arkamdan,/Kovalıyor beni bir yeniçeri*” (Tecer, 2016: 174) dizelerinde Edirne’yi hem kendi bireysel aşk/sevi macerası içinde hem de manevi ve tarihi yönleriyle dikkatlere sunmuştur. Tecer yine mekân bağlamında Türkiye’nin bazı ilçelerini de çeşitli özellikleri üzerinden şiirinde işlemiştir. “Silifke Havası”nda Silifke, “Kepez’de Mola”da Kepez, “Seyit Gazi’ye Adak”ta Erdek ilçeleri bazı yönleriyle anlatılmıştır.

Tecer bazı şiirlerinde ise Türkiye dışındaki ülkelere ve bu ülkelerin yaşantısını ve estetik dünyasını etkileyen şehirlerine de yer vermiştir. Söz gelimi “Yelken” şiirinde yolculuk teması bağlamında hayali bir geziye çıkan şair, Mısır ülkesini zihninde canlandırırken Nil Nehri ile birlikte meşhur şehirleri Kahire, El Kantara ve İskenderiye’yi de anar:

*“Geniş parmaklarını uzatır palmyeler
Ehramların arasından gülümserken Bülhevil,
Mısır’ın panoraması dudaklarında güler
Ve bahçelerinde geçer kirpiklerindeki Nil.

İlk bir nem örterken ay ışığında nehri,
Gerinerek sayıklar kalbin Kleopatra!
Kahire, El Kantara, İskenderiye şehri
Ve yer yer açılacak sana binbir hatıra.”*

(Tecer, 2016: 26-27)

Bunun yanında Tecer, Fransa yıllarının tecrübesi olan “Paris’e Giriş”, “İlk Günler”, “Gezmeler”, “Yabancılar” şiirlerinde Paris’le ilgili izlenimlerini kentteki çeşitli mekânlardan ve yapılardan hareketle aktarmıştır. Aynı zamanda bu metinler, Paris sokaklarını dolaşan şairin tarihi, dinî ve kültürel mekânlara, mimari eserlere bakışını ve benliğinde uyandırdığı hisleri ihtiva eder. “Paris’e Giriş”te ülkeye ulaştıkları sabahı “*Yorgun bir gecenin fecir zamanı,/Tren istasyona giriyor: Paris/Burada bir fakir gencin romanı/Başlıyor. Adı yok bu gencin, o biz*” (Tecer, 2016: 203) dizeleriyle anlatan şair, kentle ilgili ilk izlenimlerinde şaşkınlık içinde görülmektedir. “Gezmeler” şiirinde ise Paris sokaklarını dolaşırken kenti tarihi, dinî ve kültürel yapılarıyla birlikte şiirine katar:

*“Bir garip yer Paris, kolay anlanmaz:
Bir araya gelmez iki yakası.
Sağ yanı Monmartır, solu Monparnas,
Sent Jönevye tepesidir ortası.

Paris’in en eski yeri adadır,
Adada yükselir en eski bina.
Ah Paris insanı nasıl aldatır,
Şeytan gibi girer rüyalarına!”*

(Tecer, 2016: 205)

“Yabancılar” şiirinde ise Paris’ten “*Burada her türlü dil işitilir./Biz sanki burada Babil mahpusu./Acımış bir şarap gibi bu şehir,/İçilmez, dibinde acı tortusu.*” (Tecer, 2016: 205) şeklinde bahseden şair, bulunduğu ortamın soğukluğundan ve yalnızlık hâline şikâyet etmektedir. Bu örnekler ışığında Tecer şiirinde, köy ve şehirlerin olumlu-olumsuz, iyi-kötü, sevinçli-kederli, güvenli-endişeli, huzurlu-sıkıntılı, soğuk-sıcak, yalnızlık-birliktelik, mutlu-mutsuzluk gibi karşıtlıklar üzerinden anlatıldığı söylenebilir.

4.4. Kutsal, Mistik ve Tarihi Mekânlar

Dinî ve mistik mekânlar sadece inançla ilgili ritüellerin gerçekleştirildiği ibadet yerleri olmaları açısından değil, inananlar için bir tür manevi bir korunak ve sığınak olmaları hasebiyle de kıymet taşırırlar. Bunun yanında aynı inancı paylaşan topluluklar için de birlik ve beraberlik ortamı oluştururlar. Bu bakımdan kutsal mekânlar, yalnızca dinsel yönüyle değil aynı zamanda sosyal ve kültürel yönüyle değerlendirilmektedir. Ahmet Kutsi Tecer, şiirlerinde kutsal ve tarihi mekânlara kendi yaşantısından, Anadolu coğrafyasından, Selçuklu ve Osmanlı tarihinden hareketle yer vermiştir. Ayrıca, şair Fransa günlerinde gezip görme imkânı bulduğu Hristiyanlıktaki kutsal mekânları şiirlerinde anlatmıştır. Bu anlamda şiirlerde kutsal ve mistik mekânlar bağlamında cami, mescit, türbe, kilise, mezarlıklar ele alınmıştır.

“Köy Mezarlığı” şiirinde mezarlık, mistik yönüyle birlikte insan için uyandırdığı duygu ve düşünceler etrafında gece ve karanlık mefhumları üzerinden şiirleştirilmiştir. Tecer, mezarlığı betimlerken mekânın manevi havasını ve insan ruhuna yansımalarını öne çıkarır. “*Yolun bir kenarında yorgun bir yolcu gibi,/Bir taş edilmiş yere, biri boynunu bükmüş,/Bu gurbet yollarının orası ucu gibi,/Dinlenen mezarlığa gökten gölgeler çökmüş.*” (Tecer, 2016: 24) dizeleriyle başlayan şiirde mezarlık, bir köy akşamı atmosferi içinde orada yaşayan insanların gözünden anlatılır. Ayrıca son mısraında “*Öldüğüm gün dostlarım beni oraya gömün*” isteğiyle sonlandırılan şiirde Tecer’in bir köy mezarlığına defnedilme arzusu görülür. Şairin bu arzusunun Anadolu köylerine duyduğu sevgi ve yakınlıktan ileri geldiği bir gerçektir. Aynı şekilde “Nola” şiirinde geçen “*Gariplik boynumu üzer/Ayrılık bağrımı ezer/Köyün altında bir mezar/ Nola hey ölüm nola*” (Tecer, 2016: 97) dizelerinde şair garip, dertli ve gözü yaşlı bir şekilde sevdiği ve yaşamayı arzuladığı köyü, içindeki mezarlıkla birlikte anar. Şiirde köy mezarlığı, şairin yalnızlık ve kimsesizlik hâli içinde andığı ve bir nevi çaresizliğinden ölüme meydan okuyuşunu yansıtan mekân olarak işlenir. “Konya Destanı” şiirinde ise Selçuklulardan miras kalan tarihi ve kutsal mekânlar, Konya şehrine özgün yapıların hatırlanması suretiyle oluşturdukları manevi atmosfer çevresinde sunulmuştur. Şiirde Anadolu Selçuklu Sultanları ve Mevlana Türbesi geçmişin manevi ve ihtişamlı atmosferinin yâd edilmesiyle anılmıştır:

“Alâddin Tepesi’ne

Çıktım tarihin sesine,

Selçukların türbesine

Baktım âmenna, uyanık

Baktım tarihe, zamana

Baktım Alâeddin Han’a,

Baktım o büyük insana,

Kılıçaslan’a, uyanık.

Görünmez bir debdebede,

Gönüllerden bir türbede,

Yeşil üsküflü kubbede,

Uyur Mevlanâ, uyanık.”

(Tecer, 2016: 164).

Ahmet Kutsi Tecer’in çocukluğunu, gençliğini geçirdiği ve olgunluk döneminde yeniden görme imkânı bulduğu Edirne’nin dinî ve kutsal mekânları da onda büyük bir tesir bırakmıştır. İncelemeye konu olan kitabının “Edirne’den Şiirler” bölümünde yer alan “Muradiye’de Akşam”da Muradiye Camii; “Şehri Gezerken”de Eski Camii ve Üç Şerefeli Camii; “Selimiye’nin Minareleri”, “İstanbul Yolundan Selimiye”, “Kırkpınar’da Edirne” adlı şiirlerinde de Selimiye Camii hem estetik ve tarihi hem de manevi yönleriyle şiirleştirilmiştir. Şair, “Muradiye’de Akşam” şiirinde, II. Murat tarafından yaptırılan ve 1435’te tamamlanan Muradiye Camii’ni bir gezi esnasındaki izlenimlerinden hareketle mabedin fiziksel ve manevi yönlerini anlatmıştır:

*“Tırman, akşamlayın, Muradiye’den,
Uzaklaşan günün sesini dinle,
Bir kırık basamak, bir taş merdiven
Bekliyor çıkalm diye seninle.*

*Yalnız çıkacaksın şimdi...Bir revak
Altında oturup dinleneceksin.
Birden bir kumrunun sesi taşacak,
Günün arkasından söyleneceksin”*

(Tecer, 2016: 172)

“Şehri Gezerken” şiirinde de Edirne sokakları, Osmanlı dönemine ait camiler ve ara sokaklardaki mescitler üzerinden anlatılır. *“Ya Üç şerefeli, ya Eski Cami, Ya Sultan Selim, ya Sultan Süleyman,/Geziyorum burda sabahtan beri,/Sürüklüyor beni tarih ve zaman.”* (Tecer, 2016: 174) dizeleriyle başlayan şiirde şair, şehri dolaşırken camileri ve bu yapıların yarattığı manevi atmosferi, tabiat ve mimarinin birleşimi içinde güzellik değeriyle dikkatlere sunmuştur. *Dört kız kardeş, bu dört ince minare/Bir araya gelmiş güzel dört peri/Beni çektirdi bir gün bu yere,/Vurgunum hayranım o günden beri.”* (Tecer 2016: 177) dizeleriyle başlayan “Selimiye’nin Minareleri”nde de minarelerin ahenkli yapısına ve güzelliğine duyduğu hayranlığı, tarihsel dokuyu göz ardı etmeden estetik yönüyle dile getirmiştir. Tecer, “İstanbul Yolundan Selimiye” şiirinin ilk kıtasındaki *“Durun Edirne’ye yakın bir yerde/Seyredin uzaktan Selimiye’yi/Üçer şerefeli iki minare/Çiviliyor yere, uçan kubbeyi”* (Tecer, 2016: 178) ve “Kırkpınar’da Edirne”nin son kıtasını oluşturan *“İşte Sultan Selim, dört minaresi;/İşte bir velvele: Tarihin sesi;/İşte baştan başa şehir: Neresi/Bu kadar tamamlar bize vatani?”* (Tecer, 2016: 179) dizelerde de benzer duyguları aynı hassasiyet içinde aktarır. Tecer’in bu şiirlerinde, mensubu olduğu dinin kutsal ve mistik mekânlarına yaklaşımında inançla ilgili olgular yanında milli, manevi ve tarihi değerler de dikkate alınmış ancak daha çok estetik yönü öne çıkarılmıştır. Topaloğlu’na (2007: 204) göre de *“Burada Tecer’i birinci derecede ilgilendiren şey, geçmişten ziyade geçmişin bize veya bugüne miras bıraktığı sanat eserleridir. (...) Bu çerçevede daha çok eserlerin kendisinde uyandırdığı şahsî ve estetik duyguları yansıtır.”*

Öte yandan Tecer’in şiirlerinin toplandığı kitabının “Paris Acıları” bölümünde yer alan “Paris’e Giriş”, “Ölümler Günü”, “Paskalya” gibi şiirlerinde Hristiyanlığa özgü kutsal mekânlarla ve mezarlıklarla ilgili söyleyışlere rastlanmaktadır. Örneğin “Paris’e Giriş”te şair Fransa’ya ulaştıkları sabah Paris sokaklarındaki ilk dakikalarını anlatırken Notre Dame Kilisesi’nden *“Henüz uyanyor şehir... Yürüdük/Ötede, uzakta, işte Notrudam;/Bizi selamlıyor sandım her düdük/Bizi kucaklıyor sandım her zaman”* (Tecer, 2016: 203) diyerek bahseder.

“Ölümler Günü” şiirinde ise Hristiyanların dinsel açıdan özel günlerinden olan ‘ölümler gününde’ mensubu olmadığı dinin taraftarlarının kabirleri başında dua etme arzusunu dile getirir. Belki de şair bulunduğu ortamdaki yalnızlığından bir an olsun kurtulabilmek düşüncesiyle kimsesiz olarak addettiği kabirlerin arasında dolaşmayı ister:

*“Gidelim gel, bugün ölümler günü,
Ziyarete açık bütün mezarlar.
Siyah, sessiz, ağır, donuk, hüznü,
Bu gidenler niçin dalgın bu kadar?”*

*Perlaşez... Girelim biz de bu parka
Kimsesiz bir mezar vardır şüphesiz.
Gidecek neremiz var bundan başka
Bir garip ruh için dua ederiz”*

(Tecer, 2016: 215)

“Paskalya” şiirinde de Paris’te bulunan Saint Sulpice Kilisesi’nden “Çanlar! Büyük, küçük şakıyan çanlar!/Sizi hiç duymadım böyle neşeli./Bir çağrı mı bu ses? Yoksa ilkbahar/Geldi diye artık sevinmeli mi?/Sanki sarsılıyor büyük Sen Sülpis,/Ellerim yavaşça camı açıyor” (Tecer, 2016: 219) şeklinde bahsedilmektedir. Özetle Tecer şiirinde tarihi, mistik ve kutsal mekânlar şairin kişisel yaşantısından izler taşımakta; duygusal ve estetik boyuttaki yansımalarıyla da şiiri için bir anlam teşkil etmektedir.

4.5. Belirsiz Mekân Olarak Yollar

Ahmet Kutsi Tecer’in bütün şiirleri incelendiğinde yolların da belirsiz bir mekân algısı içinde anlatıldığı görülmektedir. Şair özellikle Anadolu/memleket, gurbet, kimsesizlik, tabiat ve yalnızlık temaları etrafında insanla ilişkisi açısından yollara yer vermiştir. Söz gelişi “İhtiyar Kızlar” şiirinde “Geçtiler yolların geçtiği yoldan/Yine kimsesizler, yine yalnızlar/Maziye andıran bu eski yoldan/Geçtiler bu akşam ihtiyar kızlar” (Tecer, 2016: 41) dizelerinde yollar gurbette yaşayanların, evsizlerin, yurtsuzların, yalnızların mekânı olarak anlatılmıştır. Yolun mekân olarak ele alındığı bir başka şiir de ilk olarak 1939 yılında *Oluş* dergisinde “Yol” başlığıyla yayımlanan daha sonra şiirlerini topladığı kitabına “Eski Günler” adıyla aldığı şiirdir. Söz konusu şiir, köylülerin 12 gün kampa girerek buldukları kazanın sınırları içinde yol kazmak suretiyle mükellefiyetlerini ödediği ve bu çalışma saatlerinin köylüler arasında dostluk, dayanışma ve kaynaşma yarattığı notuyla yayımlanmıştır. “Bir ses/Uzaklarda taş taşınır/Kırılır yola döşenir/Ne yaman bir yol olur bu/Övmeye diller üşenir” (Tecer, 2016: 121) mısralarıyla başlayan şiirde yollarda çalışan insanların durumu anlatılır. Şair, takip eden mısralarda köylüleri, “köyümüzün yoludur” diyerek çalışmalarını hususunda isteklendirmeye çalışır.

Tecer’in memleket ve köy sevgisini gösteren şiirlerinden “Orda Bir Köy Var Uzakta”nın son kıtasında da mekân olarak yollar anılmıştır. Şair, çok sevdiği köyüne gelip gitmemesine, yollarında yürümemesine rağmen bu mekânlara duyduğu sevgiyi ve aidiyeti dile getirmiştir. Son kıtada geçen “Orda bir yol var, uzakta,/O yol bizim yolumuzdur./Dönmesek de, varmasak dalO yol bizim yolumuzdur” (Tecer, 2016: 95) dizelerinde yollar her ne kadar belirsiz bir mekân tasavvuru içinde sunulsa da Anadolu’ya veya köylerine ulaşmada aracı bir mekân olarak işlenmiştir.

4.6. Diğer Yapay Mekânlar: Hastane, Kahve, Otel, Park, Müze

Ahmet Kutsi Tecer şiirlerinde yapay mekânlar arasında çok öne çıkmasa da sosyal hayatın içinde insanların girip çıktığı, bulunduğu, dinlendiği ve gezdiği yerler olması açısından hastane, kahve, otel, park, müze gibi mekânlara yer verilmiştir. Örneğin çok eski, fantastik bir aşk hikâyesi etrafında yazılan “Ağaçla Sarmaşık” şiirinde 15. yüzyıldaki bir darüşşifadan bahsedilir. “Burada, bu eski Darüşşifa’da/Birbirine aşık iki genç varmış./Kızın bulunduğu yer loş bir oda,/Oğlanın kaldığı yer daha darmış.” (Tecer, 2016: 176) dizeleriyle başlayan şiirde, mekân olarak hastanelerin kapalı, dar, loş yönüne değini yapılmıştır.

“Paris Acıları” altında yer alan metinlerin de hemen hepsi yapay mekânlara özgü şiirlerin toplamıdır. “Kahveler”, “Sarhoşluk”, “Yabancılar”, “Daüssıla”, “Bir Gelen”, “Havalar Düzeliyor”, “Paskalya” gibi şiirlerinde şair, Paris’te kaldığı yıllarda kaldığı otelleri, gittiği parkları, dolaştığı bahçeleri, oturduğu kahveleri, gezdiği müzeleri zikreder. Söz gelimi “Kahveler” şiirinde Paris’in sürekli aranan, meşhur şairlerin, yazarların da uğrak yeri olan kahveler anlatılır:

“Paris’te oturmak için kahveler
/Önlerinde açık teraslar vardır.
Ne evdir, ne otel... Yaşanan yer,
Anılan, aranan yer buralardır

Burada görülür her iş; burada
Yemekler yenilir, içilir içki.
Musiki aşk, şiir hep bir arada...
Buraya kimler kimler gelmemiş ki!

*İşte şu hahvede yaşamış Verlen,
Şurada oturmuş, şurada yazmış.
Sade o mu burda yaşayan, ölen?
Kahveler olmasa Paris olmazmış!"*

*Lâsurs'a, Suflo'ya hatta Darkur'a
Alıştım. Kupol'ün sevdim yerini.
Bizim Yahya Kemal bile bir ara,
Darkur'da geçirmiş saatlerini.*

(Tecer, 2016: 207)

Tecer'in yine Paris'te bulunduğu günlerin şiirlerinden olan "Sarhoşluk"ta gezdiği mekânlar arasında müzeler de zikredilmiştir. Şiirin ikinci kıtasında yer alan "Hiç çıkma Luvur'dan, git Lüksemburg'a/Her yeni sergiyi bir kere dolaş./Venüs'den, Jokond'dan, soluk soluğa Roden'e, Mone'ye giden yolu aş." (Tecer, 2016: 209) dizelerinde Paris'te bulunan ünlü Louvre Müzesinden bahseden şair, orada ünlü heykeltıraş ve ressamın sergilerini de gezdiğini aktarmıştır. "Daüssıla" şiirinde ise "Otelden otele taşıyorum/Sonra daima daha ucuzu./Sanki yıpranıyor, aşınıyorum,/Toprağı, kayayı oyar gibi su." (Tecer, 2016: 211) dizelerinde Tecer, Paris'teki ilk günlerinde otel köşelerinde geçen kederli günlerini anlatır. "Lüksenburg Parkı" şiirinde ise Paris'in ünlü mekânlarından olan Lüksemburg Parkı çeşitli yönleriyle Tecer'in mısralarına konuk olur. "Bir gün şu köşede, bir gün beride/ Lüksenburg, bu parkta oyalanırız./Bir adım ilerde yahut geride./Ya yaşlı bir adam, yahut bir genç kız." (Tecer, 2016: 221) dizeleriyle şair Paris'te kaldığı günlerde sıkça uğradığı parkta oyalandığından bahseder.

5. TECER'DE MEKÂNDAN KAÇIŞ VE YABANCILAŞMA DUYGUSU

İnsan, yaşadıklarından ve ruh hâlinde kaynaklanan çeşitli sebeplerden dolayı zamanla içinde bulunduğu mekâna yabancılaşır ve yaşadığı ortamdaki kaçmak ister. Zira, birey bulunduğu ortamdaki yaşadığı olumsuzluklar ve psikolojisini de etkileyen sebepler neticesinde çevresinden uzaklaşma isteği duyar. Mekânda benliğini yitirdiğini düşünen, rahat hareket edemeyen ve kendini artık güvende hissedemeyen insan yabancılaşma duygusuna kapılır. Bu duygu kişinin mekâna bakışını olumsuzlaştırdığı gibi insanın mekânla ilişkisinde trajik ve dramatik sonuçlara da yol açabilir. Bu anlamda Tecer'in bazı şiirlerinde mekândan kaçış isteğinin ve içinde bulunduğu mekâna yabancılaştığının izleri görülmektedir.

Ev/yuva imgesi ve aşk, aile saadeti teması etrafında yazılan "Uzaklara Gidelim" şiirinde, kişinin yaşadığı mekânın sıkıcılığından kurtulma arzusu dile getirilmiştir. Ayrıca, arzulanan ve özlenen mekânın ün, para gibi maddi isteklerden, kaygı ve ıstıraplardan uzak olduğu vurgulanmıştır:

*"Ey benim ak alınlı, güleryüzlü sevgilim,
Hadi kalkıp seninle uzaklara gidelim,
Sıcak göğsünde başım, avuçlarında elim.
(...)*

*Orda eğil dalların arasından sulara,
Dağılan saçlarını parmaklarınla tara,
Savur billur sesini uğuldayan rüzgâra,
Orda ne şan, ne kaygı, ne ıstırap, ne para!"*

(Tecer, 2016: 25)

"Yaz Mevsiminde Bir Gün" şiiri de hayatın bunaltıcı yönünden uzaklaşmak isteyen ve bulunduğu ortamda kendini yabancı hisseden bireyin doğaya, kırlara sığınışını imleyen söyleyişler içermektedir:

“Telaşsız adımlarla
 Bakarak sağa sola
 Küçük koruyu geçtim
 İnce bir yolu seçtim
 Oradan köye kadar
 Bakın şu yeşil dallar
 Ne hoş bir gölge sermiş
 Sanki koynunu vermiş
 Gibi şu şen yuvaya
 Hemen hemen bir aya
 Yakın ben buradayım
 Biraz uzlet tadayım
 Diye buraya sindim
 Tiksindim, çok tiksindim
 İnsanların kirinden
 Hepsinden, her birinden
 Hele güzellerinden...”

(Tecer, 2016: 31)

Benzer şekilde, “Öğüt” şiirinde geçen “Yorgun bir hayatın kederlerinden/Ruhunuz bunalır, dolarsa yarın,/Gür sesle meleyen sürüyü güden/Çobanın gezdiği yerlere varın;” (Tecer, 2016: 81) dizeleriyle şair, bulunduğu ortamda bunalan ve kaçmak isteyen insana kırlarda dolaşmasını nasihat eder.

Tecer’in Paris’te kaldığı günlerin şiirlerinden olan “Kış Ayları”da mekâna bir yabancılaşma ve ondan bir kaçma arzusu söz konusudur. Süregelen mevsimin yol açtığı sisli, boğuk ve karanlık havada bunalan şair, kasvetli günlerde güneşin hiç doğmayacağından endişe duyar. Kış günlerinin karanlık gündüzlerinin ve ışısız göklerinin çatı katındaki odasından daha boğuk olmasından şikâyet ederek mekândan kaçma ve uzaklaşma isteğini vatan sevgisi ve yurt özlemi temaları etrafında dile getirir:

“Hani benim ışık dolu göklerim?
 Renklerin bahçesi, güneşin evi,
 Hani benim sonsuz maviliklerim
 Burada gördüğüm gözler var, mavi

Yine sis, yine sis... Bu benim şansım:
 Dediler her sene böyle değildir.
 Ah, vatan, koynuna doğru koşasım,
 Yüzümü yerlere süresim gelir!

(Tecer, 2016: 217)

Bu şiirde olduğu gibi Tanpınar’ın (1977: 380) ifadesiyle Tecer’de “uzletin büyüğü bir eşik gibi” daima yolunu kestiği söylenebilir. Zira Tecer’in imgesel, düşünsel mekân kullanımlarında kaçış, yabancılaşma, çaresizlik, kimsesizlik ve yalnızlık temaları öne çıkar. Aynı zamanda bu temalar onun mekâna bakışını estetik ve psikolojik anlamda etkileyen bir faktördür. Bu anlamda mekânın imgesel kullanımı Tecer şiiri için önemli bir farkındalıktır. Fransa’daki yılların şiirlerinden “Yabancılar”da da mekâna bir yabancılaşma söz konusu olup şair, kendisine boğuntu ve kasvet veren mekândan kaçma isteği duymaktadır. “Yanımda, yöremde hep yabancılar,/Yabancılar artık beni sıkıyor./Burada bizim de hemşeriler var,/Ne çare, ondan da insan bıkmıyor.” (Tecer, 2016: 210) dizelerinde bulunduğu ortamdan,

bir arada yaşadığı insanlardan sıkılan kişinin, kalabalıklar içindeki yalnızlığı şiirleştirilmiştir. “Musiki” şiirinde geçen “İçimde daima bir eski bahçe,/Tarhları dağıtmış rüzgârlar gece./Musiki savrulmuş bir güldür bence/Her nağme havada bir gül tüveyci” mısraları da hayatın onulmaz gerçekleri arasında bir rüya hâli içinde tek başına yaşama arzusunu ve mekândan kaçma isteğini yansıtan kullanımlara örnek gösterilebilir.

6. SONUÇ

Ahmet Kutsi Tecer’in şiirlerindeki mekânların incelendiği bu yazıda, şairin ele aldığı mekânlar çeşitli yönleriyle değerlendirilmiştir. Öncelikle şairin mekân bağlamında Cumhuriyet dönemi Türk şiirinin zengin ve kendine özgü örneklerini verdiği söylenebilir. Şiirlerinin çoğunda içinde bulunduğu, gezip gördüğü somut mekânları konu edinen şair, bir kısım şiirlerinde de geçmişin hatıralarına yaslanarak hayali/soyut mekânlara yer vermiştir. Tecer, dünyaya ve insana bakışını daha çok mekânlar üzerinden yöneltmiş, yaşamla ilgili kimi kaygılarını belli bir mekândan/coğrafyadan hareketle dile getirmiştir. Tecer’in mekâna yaklaşımı hem bireysel hem de sosyal temaları içeren bir duyarlılık çevresinde oluşmuş, Anadolu ve bu coğrafyaya özgü yerler ondaki mekân duygusunun dışavurumunda etkili olmuştur. Tecer, doğal ve yapay iki mekân düzlemi çevresinde yazdığı şiirlerinde her şeyden önce geniş bir coğrafya algısıyla okurun karşısına çıkmıştır. Şair; Batıdan Doğuya, Fransa’dan Mısır’a, Paris’ten Kahire’ye, Edirne’den Sivas’a, Mersin’den Rize’ye farklı kıtaları, ülkeleri, şehirleri kapsayan geniş bir coğrafyayı şiirine taşımıştır. Bu anlamda Tecer şiirinde Anadolu köyleri ve kırları, Edirne ve Paris şehirleri bu mekânların kalbi konumundadır ve şairinin şiir evreninde en çok yeri kaplayan mekânlar olarak dikkati çekerler.

Ahmet Kutsi Tecer şiirlerinde mekânlar, doğal ve yapay olmak üzere iki temel başlık altında ele alınmıştır. Doğal mekânlar; kır, dağ, ova, yayla, nehir, ırmak, deniz; yapay mekânlar ise köy, şehir, mahalle, ev, oda, otel, yollar, camii, türbe mezarlık, kahve, park, müze gibi yerlerdir. Tecer şiirlerinde, doğal ve yapay mekânları bazen ayrı ayrı bazen de iç içe yerleştirerek mekânla ilgili açık-kapalı, geniş-dar, olumlu-olumsuz karşıtlıklar üzerinden işlemiştir. Tabiat unsuruyla birlikte anlatılan açık mekânların daha ön planda olduğu şiirlerinde şair, mutlu ve huzurlu bir edayla okurun karşısına çıkarken; kapalı mekânları ihtiva eden şiirlerinde huzursuz ve sıkıntılı bir ruh hâli içinde görülür. Mekânlar, Tecer’in aile, anne, çocuk, tabiat, kimsesizlik, yalnızlık, aşk, gurbet, özlem, yurt sevgisi ve keder gibi temalarını işleyişinde önemli bir fonksiyona sahiptir. Bu anlamda mekân unsurunun onun şiirinde daha çok tamamlayıcı bir öge olarak işlendiği söylenebilir. Temo’ya (2011: 254) göre de “1921’de yayımlanan ilk şiirlerinden son şiirlerine kadar Tecer şiirlerinde mekânın büyük ölçüde araçsal olduğu vurgulanmalıdır. İdeolojinin geriye çekildiği şiirlerde, idealize edilmiş bir taşra vardır. Bu anlamda araçsal kılınan mekân, siyasî olmayan bir çekiliş, kapanış, sığınış düşüncesinin vesilesidir. İdeolojinin öne çıktığı dönemlerde ise, mekân, ideolojinin üzerinde doğrulanacağı bir düzlem olması itibarıyla araçsallaştırılmıştır.” Ancak, şairin şiirlerinin toplandığı kitaptaki “Tabiat Odam”, “Orda Bir Köy Var Uzakta”, “Urfa Gecesi”, “Edirne’den Şiirler”, “Paris Acıları” bölümlerinde yer alan şiirlerin çoğunda mekân ögesi başat bir nitelik göstermekte ve şiirlerin anlam dünyasını beslemektedir. Bu bakımdan Ahmet Kutsi’nin mekân anlayışında şiir, bir nevi insanın yaşadığı çevreden ayrı tutulamayacağını gösteren ve poetik yönü olan duyusal bir alan olarak belirir. Bir başka deyişle Tecer şiirinde, mekân, şiirin yazılış ve varoluş sürecinde belirleyici bir rol oynar.

Sonuç olarak Ahmet Kutsi’nin şiirinde Doğudan Batıya geniş bir coğrafya yer bulmuştur. Şiirinde geçen mekânlardan bazıları hatırlamalar, sayıklamalar, özlemler ve hayaller içinde verilen yerlerdir. Bazı mekânlar ise şairin yaşantısından yansıyan aksiyon mekânları olarak belirmiştir. Geçmiş, tarih, kültür, coğrafya, tabiat, toprak, su, din, medeniyet gibi kavram ve unsurlar şairin mekân algısıyla ilgili ipuçları vermektedir. Bu yerlerden çoğu Türk milletinin hafızasında yer etmiş tarihi, coğrafi, dinî ve manevi değerleri olan yerlerdir. Bu yönüyle Ahmet Kutsi’nin şiirlerinde işlediği mekânların daha çok otobiyografik ve sosyal temelli olduğu bir gerçektir. Şair, şiirlerinin bir bölümünde yaşadığı mekânları konu ederken bir bölümünde ise geniş tabiatı ve uzak ülkeleri anlatır. Mekânları işlerken kendi benliğiyle ilgili kaygıların yanı sıra toplumsal endişelerini de dile getirir. Bu mekân endişesi, bir taraftan şairin iç huzursuzluğunu yansıtırken diğer taraftan sosyal çevrenin ve çağının sorunlarına ışık tutma isteğini gösterir.

KAYNAKÇA

- BACHELARD, G. (1996). *Mekânın Poetikası*. (Çev. Aykut Derman), İstanbul: Kesit Yayıncılık.
- BACHELARD, G. (2006). *Su ve Düşler*. (Çev. Olcay Kunal), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- GÖKA, Ş. (2001). *İnsan ve Mekân*, İstanbul: Pınar Yayınları.
- KANTER, B. (2013). *Şiirsel Kimlikten Mekânsal Sınırlara*, İstanbul: Okur Akademi.
- KEFELİ, E. (2006). *Edebiyat Coğrafyasında Akdeniz*, İstanbul: 3F Yayınları.
- NARLI, M (2007). *Şiir ve Mekân*, Ankara: Hece Yayınları.
- OKTAY, A (2002). *Metropol ve İmgelem*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- ÖZBALCI, M. (1998). *Ahmet Kutsi Tecer -Şairliği ve Şiirleri Üzerine Bir İnceleme-*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- TANPINAR, A. H. (1977). *Edebiyat Üzerine Makaleler*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- TECER, A. K. (2016). *Bütün Şiirleri*, (Yay. Haz. L. Tecer), İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- TİMUROĞLU, V. (1980). *Ahmet Kutsi Tecer -Kişiliği, Sanat Anlayışı ve Tüm Şiirleri-*, Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- TEMO, S. (2011). *Türk Şiirinde Taşra*, İstanbul: Agora Kitaplığı.
- TOPALOĞLU, Y. (2007). “Ahmet Kutsi Tecer ve Arif Nihat Asya’nın Şiirlerinde Edirne”, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 9, S. 1, s. 192-211.
- UYAR, T (2018). *Bir Şiirden*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- UÇMAN, A. (2011). “Ahmet Kutsi Tecer”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C. 40, s. 245-246.
- YİVLİ, O (2009). “Yahya Kemal’in Şiirinde Mekân”, *Türk Dili*, S. 696, s. 680-694.